

บทที่ 2

แนวคิดเกี่ยวกับการนวดแผนไทย และแนวคิดเกี่ยวกับการควบคุม และการส่งเสริมสถานประกอบการนวดแผนไทย

ตามที่ได้กล่าวมาในบทที่แล้วเกี่ยวกับสภาพปัญหาของความหมายของคำว่า นวดแผนไทย และปัญหาในการขอใบอนุญาต การควบคุมมาตรฐานในการจัดตั้งสถานประกอบการนวดแผนไทย ในบทนี้ผู้เขียนจะกล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับการนวดแผนไทย การควบคุม ดูแล สถานประกอบการนวดแผนไทย และการส่งเสริมสถานประกอบการนวดแผนไทยในประเทศไทย ซึ่งในลักษณะของการนวดแผนไทยนั้นจัดอยู่ในกิจการนวดเพื่อความผ่อนคลายเป็นลักษณะใกล้เคียงที่สุด

ประเทศไทยมีการนวดแผนไทยที่เป็นเอกลักษณ์แสดงถึงความเป็นไทย ผู้ประกอบการต้องมีองค์ความรู้และมีความน่าเชื่อถือ ตลอดจนผู้ให้บริการต้องมีความชำนาญทางด้านนวดแผนไทยและมีความสามารถในการสื่อสารทางภาษาอื่นได้ด้วย เพื่อรองรับผู้ใช้บริการต่างชาติ ผู้ประกอบการจำเป็นต้องส่งบุคลากรของตนฝึกอบรมทั้งการนวดแผนไทยและทางด้านภาษา เพื่อให้ผู้ใช้บริการเกิดความประทับใจพึงพอใจในการรับบริการและกลับมาใช้บริการใหม่ ซึ่งผู้ให้บริการเป็นศูนย์กลางในการให้บริการหรือเรียกว่า แรงงานฝีมือ หากบุคลากรไม่พร้อมหรือไม่มีความชำนาญ สถานประกอบการอาจเกิดความเสียหายได้ เนื่องจากการนวดแผนไทยนั้นเกี่ยวข้องกับกรท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยพบว่าปัจจุบันมีการเจริญเติบโตของสถานประกอบการเพิ่มขึ้นสามารถสร้างรายได้จากนักท่องเที่ยวปีละไม่ต่ำกว่า 20,000 ล้านบาทต่อปี มีอัตราการเติบโตประมาณร้อยละ 20-30 ต่อปี¹ และมีชาวต่างชาติที่นิยมนวดแผนไทยอยู่ทั่วโลกในแถบต่างๆ อาทิเช่น แถบเอเชีย สหรัฐอเมริกา และยุโรป เป็นต้น จึงควรมีการส่งเสริมสถานประกอบการนวดแผนไทยอย่างเหมาะสม เพราะมีความเกี่ยวข้องกับด้านสุขภาพอนามัยของประชาชนที่มาใช้บริการ โดยตรง จึงควรต้องมีการควบคุม กำกับ ดูแลของภาครัฐและพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมาย

---

¹ วรพจน์ บุษราคัมวดี. (2550). นวดแผนไทยที่ไม่ควรมองข้าม. คณะวิทยาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์. หน้า 1.

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการนวดแผนไทย

การนวดแผนไทย หรือบางครั้งเรียกว่า “นวดแผนโบราณ” การนวดนั้นเป็นการรักษาอาการป่วยวิธีแรกที่มีมนุษย์รู้จักตั้งแต่สมัยโบราณและเป็นวิถีทางธรรมชาติที่เกิดจากการเรียนรู้โดยเริ่มต้นจากบุคคลภายในครอบครัวเดียวกัน ขยายมาเป็นการนวดให้เพื่อนบ้าน และพัฒนาเกิดความชำนาญการนวดในแต่ละท้องถิ่นมีการสั่งสมประสบการณ์จนเป็นศาสตร์หนึ่งในการรักษาต่อมา มีการถ่ายทอดวิธีการนวดในแก่คนรุ่นหลังสืบทอดต่อไปทำให้เกิดเป็นเอกลักษณ์ของความเป็นไทย และเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงจำเป็นที่จะต้องมีการสืบสานและเก็บรักษาไว้ไม่ให้สูญหายไป²

ต่อมาจากการนวดทั่วไปให้แก่บุคคลภายในครอบครัว ได้พัฒนาขึ้นเป็นรูปแบบของธุรกิจบริการ เมื่อมีการประกอบกิจการเพิ่มขึ้นก่อให้เกิดผลกระทบต่อประชาชนในสังคม เนื่องจากการนวดแผนไทยมีลักษณะของธุรกิจบริการ ในด้านสุขภาพ คำว่า “สุขภาพ” นั้นยังไม่เป็นที่ตกลงร่วมกันว่ามีความหมาย หรือขอบเขตอย่างไร ซึ่งมีความหมายที่กว้างมาก

ในทฤษฎีสุขภาพ คือ คุณภาพนี้เรื่องจิตมีบทบาทอย่างมากต่อคุณภาพทั้งทางบวก และทางลบ นอกจากนี้ตามทฤษฎีนี้การมีโรคภัยรักษาคุณภาพได้ก็มีสุขภาพที่ดีได้³

การนวดแผนไทยนั้นมีความเกี่ยวข้องกับด้านสุขภาพอนามัยของประชาชนโดยตรง จึงเป็นเรื่องที่สำคัญในการที่รัฐจะเข้ามาควบคุมดูแลโดยอาศัยกฎหมายว่าด้วยสถานบริการ กำหนดให้ผู้ประกอบกิจการอาบ อบ นวด ต้องได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ และถูกควบคุมดูแลโดยเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายที่ได้กำหนดไว้

งานในส่วนนี้ จะกล่าวถึงเนื้อหาในส่วนของความเป็นมา ความหมาย ประเภทของ นวดแผนไทย รูปแบบการให้บริการนวดแผนไทย ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1.1 วิวัฒนาการของการนวดแผนไทย

ในพุทธกาลการรักษาอาการเจ็บป่วยด้วยวิธีการสัมผัสจะช่วยให้รู้สึกผ่อนคลาย ช่วยบรรเทาความเจ็บปวดในร่างกาย ฉะนั้นการวางมือรักษาโรคด้วยวิธีการบำบัดหรือด้วยพลังจิตที่มีความเชื่อในศาสนาพลังนี้เรียกว่า “ปราณ” หมายถึง ลมปราณ จากหลักฐานที่ปรากฏในประวัติศาสตร์มีบันทึกไว้เป็นภาพเขียนในงานศิลปกรรมตามโบราณคดีว่าในหลายๆ พื้นที่ทั่วโลก

² กัญจนาคีวิเศษ และคณะ. (2544). *คู่มืออบรมการนวดไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 2). นนทบุรี: โครงการพัฒนาตำรา กองสนับสนุนกิจกรรม มูลนิธิการแพทย์แผนไทยพัฒนา. หน้า 13.

³ มณฑกา ชีรชัยสกุล. (2551). *การบำบัดแบบโฮมิโอพาธี*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: http://www.thaicom.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=61:205&catid=54:2009-09-09-46-36&Itemid=95. [2559, 26 เมษายน].

ได้มีการรักษาความเจ็บป่วยด้วยการใช้มือ ก่อนที่จะมีแพทย์แผนปัจจุบัน ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับของประเทศไทย

2.1.1.1 ประวัติความเป็นมาของนวดแผนไทย

ในประเทศไทยขุดพบหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เก่าแก่ที่สุดชิ้นหนึ่งในป่ามะม่วงที่จารึกเป็นรูปวิธีการรักษาด้วยการนวดบนศิลาจารึกสมัยพ่อขุนรามคำแหงและมีหลักฐานสำคัญอีกชิ้นหนึ่งเป็นบันทึกจดหมายเหตุของราชทูตสาธารณรัฐฝรั่งเศสในสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราชกล่าวถึงการนวดเพื่อรักษาโรคของไทยว่า “ในกรุงสยามนั้นถ้าใครป่วยไข้ลงก็จะเริ่มทำเส้นสายยืด โดยให้ผู้ชำนาญในทางนี้ขึ้นไปบนหลังแล้วใช้เท้าเหยียบ กล่าวกันว่า หญิงมีครรภ์มักใช้เด็กเหยียบ เพื่อให้คลอดบุตรง่าย”⁴ มีการรวบรวมคำรับข่าต่างๆ ขึ้นเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์แพทย์แผนไทย เรียกว่า คำราพระโอสถพระนารายณ์ การแพทย์ตะวันตกเริ่มเข้ามามีบทบาทโดยมิชชันนารีชาวฝรั่งเศส ได้จัดตั้งโรงพยาบาลรักษาโรค แต่ขาดความนิยมและเลิกกันไป

ในสมัยรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช (รัชกาลที่ 1) ได้ทรงให้ปฏิสังขรณ์วัดโพธาราม (วัดโพธิ์) และได้สถาปนาวัดเป็นอารามหลวงใช้ชื่อว่า “วัดเชตุพนวิมลมังคลาราม” และโปรดฯ ให้รวบรวมจารึกตำรายา ตำรานวด แล้วให้แสดงไว้ตามศาลารายเพื่อให้ประชาชนได้ศึกษาโดยทั่วกัน รวมทั้งทรงโปรดให้ปั้นรูปปั้นฤๅษีคัดตน 80 ท่า ซึ่งทำด้วยดินเผา ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 3) ได้ทรงโปรดเกล้าฯ ให้หล่อใหม่ทำเป็นโลหะ “จารึกตำราแพทย์แผนไทยโบราณ” เพื่อรวบรวม เป็นตำราการแพทย์แผนไทย และตำรานวดบันทึกไว้บนศิลาหินอ่อน 60 ภาพ แสดงไว้ตามศาลารายเพื่อให้ประชาชนได้ศึกษาและนำไปรักษาตัวเอง⁵

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ได้ทรงเปิดให้มีการสอนวิชาการแพทย์แผนไทยและแบ่งตำราการนวดเป็นภาควิชาหัตถศาสตร์เรียกว่า “ตำรานวดฉบับหลวง” ใช้เรียกกันในกลุ่มแพทย์หลวงหรือแพทย์ในพระราชสำนัก นอกจากนี้ทรงกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้ง “ศิริราชพยาบาล” เป็นโรงเรียนแห่งแรกในประเทศไทยจัดการเรียนการสอนและการรักษาพยาบาลด้วยการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ตะวันตกไปด้วย⁶

⁴ ประวิช ราชกิจ. (2557). *การคุ้มครองภูมิปัญญาการนวดไทย*. วิทยานิพนธ์นิสิตาตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. หน้า 23.

⁵ มาโนช วามานนท์. (2538). *การนวดไทย สำหรับชาวบ้าน: ศาสตร์และศิลป์แห่งการพึ่งตนเอง*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก. หน้า 7.

⁶ ปรีชา หนูทิม และคณะ. (2546). *ประสิทธิผลและความพึงพอใจของผู้รับบริการด้านการนวดที่ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพแผนไทย*. รายงานการวิจัยกระทรวงสาธารณสุข. หน้า 18.

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 7) มีการตรากฎหมายเสนาบติ เพื่อแบ่งการประกอบโรคศิลปะออกเป็น “แผนปัจจุบัน” คือ ผู้ประกอบโรคศิลปะ โดยความรู้จากตำรา อันเป็นหลักวิชาโดยสากลนิยม ซึ่งดำเนินและจัดการขึ้นโดยอาศัย การศึกษา ตรวจสอบและทดลอง ของผู้รู้ในทางวิทยาศาสตร์ทั่วโลก และ “แผนโบราณ” คือ ผู้ประกอบโรคศิลปะโดยอาศัย ความชำนาญ อันได้จากการบอกเล่าสืบต่อกันมาหรืออาศัยตำราที่มีมาแต่โบราณโดยมิได้ดำเนินการ ทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 สาขา ได้แก่ สาขาเวชกรรมแผนโบราณ สาขาเภสัชกรรม แผนโบราณ สาขาผดุงครรภ์แผนโบราณ สาขานวดแผนโบราณ⁷

ใน พ.ศ. 2475 ได้มีการตัดนวดแผนโบราณออกไปต่อมาในปี พ.ศ. 2544 กระทรวงสาธารณสุขได้มีประกาศให้เพิ่มสาขาการนวดไทยเข้าไปในสาขาแพทย์แผนไทยอีกใน ปัจจุบันการนวดไทยแผนโบราณเป็นที่นิยมและมีชื่อเสียงไปทั่วโลก การนวดแผนไทยได้มีการแบ่ง ออกเป็น 2 สาย คือ สายราชสำนัก และสายเชลยศักดิ์ ในปี พ.ศ. 2479 ได้มีการยกเลิกพระราชบัญญัติ การแพทย์แผนโบราณ พ.ศ. 2466 และได้ประกาศพระราชบัญญัติการประกอบโรคศิลปะ พ.ศ. 2479 ขึ้นใหม่อนุญาตให้มีการประกอบโรคศิลปะแผนโบราณได้ ภายใต้พระราชบัญญัตินี้ โดยกำหนดไว้ใน มาตรา 4 ว่า “การประกอบโรคศิลปะแพทย์แผนโบราณ” หมายความว่า การประกอบโรคศิลปะโดย อาศัยความรู้จากตำราหรือการเรียนสืบต่อกันมาอันมิใช่การศึกษาตามหลักวิทยาศาสตร์และ ได้จัดแบ่งการแพทย์แผนโบราณออกเป็น 3 สาขา คือ สาขาเวชกรรม สาขาเภสัชกรรม สาขาการ ผดุงครรภ์⁸

สมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช (รัชกาลที่ 9) พ.ศ. 2500 คณะอาจารย์บางส่วนจากสมาคมแพทย์แผนโบราณแห่งประเทศไทยวัดเทพธิดารามได้ร่วมกัน จัดตั้งสมาคมแพทย์แผนโบราณขึ้นอีกแห่งหนึ่งที่วัดพระเชตุพน (วัดโพธิ์) ท่าเตียน กรุงเทพฯ และได้ขอใบอนุญาตจากกระทรวงศึกษาธิการจัดตั้งโรงเรียนแพทย์แผนโบราณขึ้น โดยมีท่านเจ้าคุณ พระธรรมวโรดมเจ้าอาวาสและท่านเจ้าคุณพระวิเชียรธรรมคุณาธาร รองเจ้าอาวาสเป็นผู้อุปการะ ตั้งเป็นโรงเรียนแพทย์แผนโบราณแห่งแรก โดยรัฐบาลได้ออกกฎหมายเป็นพระราชบัญญัติ การประกอบโรคศิลปะ พ.ศ. 2542 ต่อมากระทรวงสาธารณสุขได้จัดตั้งกรมพัฒนาการแพทย์แผนไทย

⁷ หมอเครื่อง ศรีบัวพันธุ์. (2552). *ประวัติการแพทย์แผนไทย*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: http://www.am-cb.com/index.php?option=com_content&view=article&id=12%3Ahistory-of-thai-massage&catid=4%3Amessage-category&Itemid=17&lang=th. [2558, 12 เมษายน].

⁸ สมบัติ ตาปัญญา. (2528). *สัมพันธ์แห่งความรัก ศิลปะการนวดแผนไทย*. กรุงเทพฯ: แสงตะเกียง. หน้า 27.

และการแพทย์ทางเลือกขึ้นในปี พ.ศ. 2545 และลำดับต่อมารัฐบาลได้ออกกฎหมายเป็นพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 ซึ่งได้มีการจัดทำธรรมนูญว่าด้วยสุขภาพแห่งชาติ⁹

ในปัจจุบันนี้แม้ว่ามีวิวัฒนาการทางเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าทันสมัย และการแพทย์สมัยใหม่จะได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางจนบดบังความสำคัญของการแพทย์ดั้งเดิมไปจนหมดสิ้น แต่วิชาการนวดไทยก็สามารถยืนหยัดด้านกระแสโลกทางการแพทย์สมัยใหม่ได้จนถึงปัจจุบัน

2.1.1.2 ความหมายของสถานประกอบการนวดแผนไทย

สำหรับความหมายของคำว่า สถานประกอบการนวดแผนไทยยังไม่มีคำให้ความหมายไว้อย่างชัดเจน ในการประกอบการนวดแผนไทยนั้นมีได้ 2 ลักษณะ คือ ประกอบกิจการในสถานบริการและการประกอบกิจการในสถานพยาบาล ซึ่งทั้งสองนี้มีความแตกต่างทั้งในด้านการให้บริการและการเข้ามาควบคุม กำกับ ดูแลจึงต้องศึกษาคำว่า สถานประกอบการนวดแผนไทยเสียก่อนว่ามีความหมายอย่างไร

1) ความหมายของคำว่า “สถานประกอบการ”

สถานประกอบการ หมายถึง สถานที่ซึ่งผู้ประกอบการใช้ประกอบกิจการเป็นประจำและหมายความรวมถึงสถานที่ซึ่งใช้เป็นที่ผลิตหรือเก็บสินค้าเป็นประจำด้วย ตามพจนานุกรมราชบัณฑิตไทย แต่ตามกฎหมายของประเทศมิได้กำหนดคำนิยามในกฎหมายไว้โดยตรง

ในสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ ได้ให้คำนิยามของคำว่า “สถานประกอบการ” หมายความว่า สถานที่ หรือส่วนหนึ่งส่วนใดของการประกอบกิจการนวด¹⁰

ในสาธารณรัฐสิงคโปร์ ได้ให้คำนิยามของคำว่า “สถานประกอบการนวด” ไว้โดยตรง มีความหมายว่า สถานที่ซึ่งใช้เป็นตัวแทน หรือมีเจตนาที่จะใช้สำหรับข้อมูลหรือการรักษาบุคคลโดยวิธีการนวด การแต่งเล็บ การจัดกระดูก การใช้ไฟ การใช้ไฟฟ้า การใช้น้ำวน หรือการอาบน้ำอื่นๆ หรือการรักษาในลักษณะเดียวกัน¹¹

⁹ ประโยชน์ บุญสินสุข. (2543). *คู่มือการนวดแผนไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ก่อกิจการพิมพ์. หน้า 14.

¹⁰ Massage Practice Act of 2007. Section 2 (H) “Establishment” means a site or premises, or portion thereof, wherein a massage therapist practices massage.

¹¹ Massage Establishments Act. Chapter 173: Interpretation 2. “establishment for massage” means any premises used or represented as being or intended to be used for the reception or treatment of persons requiring massage, manicure, chiropody, light, electric, vapour or other baths or other similar treatment.

ในสหรัฐอเมริกาได้ให้ความหมายของคำว่า “สถานประกอบการนวดบำบัด” คือ สถานที่ในการประกอบธุรกิจการนวดบำบัดซึ่งกระทำโดยนักนวดบำบัด¹²

สำหรับจุดมุ่งหมายของสถานประกอบการนั้น โดยหลักแล้วเพื่อเป้าหมายทางเศรษฐกิจ คือการแสวงหากำไรจากการประกอบการ เพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง เพราะเป็นอาชีพอิสระในการประกอบธุรกิจย่อมต้องการให้มีความเจริญรุ่งเรืองและอยู่ได้ตลอดไปยาวนาน

2) ความหมายคำว่า “บริการ”

บริการ หมายความว่า การรับจัดทำกรงาน การให้สิทธิใดๆ การให้ใช้หรือให้ประโยชน์ในทรัพย์สินหรือกิจการใดๆ โดยเรียกค่าตอบแทนเป็นเงินหรือผลประโยชน์อื่น¹³

บริการ หมายความว่า การรับจัดทำกรงาน การให้สิทธิใดๆ หรือการให้ใช้หรือให้ประโยชน์ในทรัพย์สินหรือกิจการใดๆ โดยเรียกว่าตอบแทนเป็นเงินหรือผลประโยชน์อื่น แต่ไม่รวมถึงการจ้างแรงงานตามกฎหมายแรงงาน¹⁴

บริการ หมายความว่า การรับจัดทำกรงาน การให้สิทธิใดๆ หรือการให้ใช้หรือให้ประโยชน์ในทรัพย์สินหรือกิจการใดๆ โดยเรียกค่าตอบแทนเป็นเงินหรือผลประโยชน์อื่น แต่ไม่รวมถึงการจ้างแรงงาน¹⁵

จากคำนิยามตามกฎหมายทั้ง 3 คำข้างต้นนั้น จะเห็นได้ว่ามีความแตกต่างกันเพียงเล็กน้อย ซึ่งหากวิเคราะห์จากคำนิยามทั้งสามคำนี้ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 เป็นความหมายที่กว้างที่สุด และสามารถใช้กับการคุ้มครองผู้บริโภคซึ่งผู้เขียนจะได้ทำการศึกษาในหัวข้อต่อไป

การให้บริการของสถานประกอบการ มีความสำคัญในงานบริการเป็นอย่างมาก ดังนั้น ผู้ประกอบการจะต้องมีการบริหารงานและการวางรูปแบบงานที่ดี เนื่องจากลูกค้าหรือผู้ใช้บริการจะพิจารณาจากการพูด การต้อนรับ เวลาและผลงานในการให้บริการซึ่งเป็นองค์ประกอบเหล่านี้มีผลต่อจิตใจและความรู้สึกของผู้ใช้บริการในการตัดสินใจที่จะเลือกเข้ามาใช้บริการ¹⁶

¹² Louisiana Massage Therapists and Massage Establishments Act. Section 3552. Definitions (7). “Massage establishment” means any place of business that offers the practice of massage therapy and where the practice of massage therapy is conducted on the premises of the business.

¹³ พระราชบัญญัติว่าด้วยราคาสินค้าและบริการ พ.ศ. 2542. มาตรา 4.

¹⁴ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522. มาตรา 3.

¹⁵ พระราชบัญญัติการแข่งขันทางการค้า พ.ศ. 2542. มาตรา 3.

¹⁶ สมาคมสหประชาชาติแห่งประเทศไทย. (2531). คู่มือคุ้มครองผู้บริโภค. กรุงเทพฯ: ไทธุรกิจ. หน้า 39.

3) ความหมายของคำว่า “นวดแผนไทย”

วิชาการนวดไทย หรือเรียกอย่างเป็นทางการว่าวิชา “หัตถเวชกรรม” หรือ หัตถศาสตร์ เป็นส่วนหนึ่งของศาสตร์การแพทย์แผนไทยแบบดั้งเดิมของไทยซึ่งเป็นวิธีการที่ใช้ในการดูแลสุขภาพ ทั้งการส่งเสริมสุขภาพในคนปกติและใช้ในการบำบัดรักษาโรคในผู้ป่วย การนวดแผนไทยใช้กันมานานตั้งแต่สมัยโบราณ แม้แต่ในสมัยปัจจุบันก็ยังคงใช้วิธีการนวดไทยนี้อยู่ อาจจะพูดได้ว่า “นวดไทย” เป็นมรดกชิ้นสำคัญที่ยังคงเหลืออยู่ และยังได้รับการยอมรับว่ามีผลดี ในขณะที่การแพทย์แผนไทยในด้านอื่นๆ ถูกมองข้ามไปเกือบหมดในโลก¹⁷

การนวดแผนไทย หมายถึง การรักษาโรคโดยสุขสัมผัสและการกดลงบนร่างกาย อย่างมีระบบ มีขั้นตอนในการไล่ไปตามร่างกาย และจากการที่นวดแผนไทยสามารถช่วยรักษาหรือบรรเทาอาการของโรคได้ ส่งผลให้การนวดแผนไทย จึงเป็นที่รู้จักกันไปทั่วโลก¹⁸

การนวดไทย หมายถึง การตรวจ การวินิจฉัยและการบำบัดโรคด้วยการกด คลึง บีบ ทูบ สับ ประคบ หรือวิธีการนวดอื่นใดตามแบบแผนของการประกอบโรคศิลปะ¹⁹

การนวดไทย หมายความว่า การตรวจประเมิน การวินิจฉัย การบำบัด การป้องกันโรค การส่งเสริมสุขภาพและการฟื้นฟูสุขภาพ ด้วยวิธีการกด การคลึง การคึง การคัด การบีบ การจับ การประคบ การอบ หรือวิธีการอื่นตามศิลปะการนวดไทย หรือการใช้ยาตามกฎหมายว่าด้วยยา ทั้งด้วยกรรมวิธีการแพทย์แผนไทย หลักและวิธีการนวดแผนไทยเป็นวิชาที่มีลักษณะพิเศษเป็นเอกลักษณ์การนวด ซึ่งมีรูปแบบการนวดที่ใช้หลากหลายวิธีการแตกต่างกัน และในแต่ละวิธีก็จะยึดถือเอาโครงสร้างตามแนวพลังเส้น 10 และเส้นบริการอีก 72,000 เส้น เป็นพื้นฐานเหมือนกัน²⁰

นวดเพื่อสุขภาพ คือ ศิลปะในการรักษาที่ใช้สัจชาตญาณ โดยใช้ปลายนิ้วมือ การกดคลึงๆ เพื่อกระตุ้นการไหลเวียนของโลหิต และเพื่อการไหลเวียนของน้ำเหลือง ทำลายการแข็งตัวที่เกิดขึ้นในเส้นใยของกล้ามเนื้อ ช่วยลดและระงับความเจ็บปวดได้²¹

¹⁷ สถาบันการแพทย์แผนไทย. (2546). *คู่มืออบรมการนวดไทย*. กรุงเทพฯ: กรมการแพทย์แผนไทยและแพทย์ทางเลือก. หน้า 18.

¹⁸ กรมการเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. (2554). *ธุรกิจบริการ: สปาและนวดแผนไทย (Business Services: Spa & Thai Massage)*. กรุงเทพฯ: กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. หน้า 14.

¹⁹ พระราชบัญญัติวิชาชีพการแพทย์แผนไทย พ.ศ. 2556. มาตรา 3.

²⁰ มณีวรรณ เจ็บ และเม็กซ์ เจ็บ. (2556). *นวดไทย: การนวดไทยแผนโบราณ*. กรุงเทพฯ: ดวงกลมพิบลิชซิ่ง. หน้า 10.

²¹ วิทยา ปัทมธรรณกุล. (2559). *การนวดเพื่อสุขภาพ (Massage for Health)*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: http://www.spkk1.sesao1.go.th/jarin/menu_b1.html. [2559, 20 มีนาคม].

กล่าวโดยสรุป ตามความเห็นของผู้เขียนคำว่า “นวดแผนไทย” หมายถึง การตรวจ การวินิจฉัย การบำบัด การรักษา การฟื้นฟูสุขภาพ ด้วยวิธี การกด การคลึง การดึง การตัด การบีบ การจับ การประคบ การอบ หรือ โดยวิธีอื่นตามศิลปะและศาสตร์ของการนวดแผนไทย

2.1.1.3 ประเภทของการนวดแผนไทย

การนวดเป็นภูมิปัญญาของคนไทยที่สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษจากปากต่อปากเป็นการสอนตัวต่อตัว โดยเชื่อว่าการนวดมีจุดเริ่มต้นมาจากการช่วยเหลือเพื่อบรรเทาอาการเจ็บป่วยเล็กน้อย น้อยๆ เช่น อาการเมื่อย ฟกช้ำ เป็นต้น การสัมผัสด้วยการกดบริเวณที่มีอาการเจ็บหรือปวดเมื่อยโดยบุคคลภายในครอบครัว เช่นภรรยา นวดสามี สามี นวดภรรยา ลูกหลานนวดให้พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย จนเกิดประสบการณ์มีความชำนาญและมีการสืบทอดต่อกันมา จึงพัฒนาเป็นการนวดช่วยเหลือบรรเทาอาการเจ็บปวดของเพื่อนบ้าน จนได้รับความนิยมและเชื่อถือมีการพัฒนาการนวดแผนไทยเป็นการให้ประชาชนเรียนรู้ฝึกฝนให้เกิดความชำนาญและนำมาประยุกต์ใช้เพื่อการดูแลสุขภาพของตนเอง และบุคคลในครอบครัว ช่วยสร้างสัมพันธภาพที่ดีภายในครอบครัวและชุมชนการนวดไทยมีประเภทของนวดแผนไทยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท²² ดังต่อไปนี้

1) การนวดแบบสาขาราชสำนัก หมายถึง การนวดเพื่อถวายกษัตริย์และเจ้านายชั้นสูงของราชสำนัก ผู้นวดจะต้องเดินเข้าเข้าหาผู้ป่วยที่นอนอยู่บนพื้นเมื่อยู่ห่างประมาณ 2 ศอก จึงนั่งพับเพียบและคารวะขอโทษผู้ป่วย หลังจากนั้นหมอมือจะจับชีพจรที่ข้อมือ และหลังเท้าข้างเดียวกันเมื่อตรวจดูอาการของโรคจึงเริ่มการนวดคล้ายกับการนวดแบบทั่วไป ต่างกันที่ตำแหน่งวางมือ องศาแขนของผู้นวด ซึ่งเป็นการนวดโดยใช้นิ้วมือและมือเท่านั้น ท่วงท่าที่ใช้ในการนวดมีความสุภาพเรียบร้อย มีมารยาทดีมีความเคารพ และมีข้อกำหนดในการเรียนมากมายและประณีตดีถ้วน

2) การนวดแบบทั่วไป (เขลยศักดิ์) หมายถึง การนวดแบบสามัญชน มีการสืบทอดฝึกฝนแบบแผนการนวดตามวัฒนธรรมท้องถิ่น มีลักษณะการนวดที่ไม่มีพิธีรีตองมากนักในการนวด อีกทั้งยังสามารถใช้อวัยวะอื่นๆนอกจากมือในการนวดได้ เช่น ศอก เข่า เท้า เพื่อช่วยทุ่นแรงในการนวดได้ ซึ่งเหมาะสำหรับชาวบ้านนวดกันเอง อาจมีวิธีการนวดแตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งก่อนเริ่มนวดผู้นวดจะต้องพนมมือไหว้ครูเสียก่อนและไหว้เพื่อขอโทษผู้ป่วยที่จะถูกเนื้อต้องตัว ในขณะที่ผู้ป่วยนอนหงายและหลังจากนั้นจึงเริ่มนวดตั้งแต่เท้าไปจนถึงช่วงบน หลังไหล่ ต้นคอ และแขน จนทั่วทั้งตัว ส่งผลสะท้อนให้การทำงานของอวัยวะที่อยู่ห่างออกไปจากบริเวณนวดช่วยบรรเทาอาการต่างๆ

²² สถาบันการแพทย์แผนไทย. (2547). *คู่มือประชาชนในการดูแลสุขภาพด้วยการแพทย์แผนไทย*. กรุงเทพฯ: กรมการแพทย์แผนไทยและแพทย์ทางเลือก. หน้า 111.

ตารางที่ 2.1 ความแตกต่างของการนวดแบบราชสำนักกับเชลยศักดิ์ สรุปได้ดังตารางนี้²³

นวดแบบราชสำนัก	นวดแบบเชลยศักดิ์
<ol style="list-style-type: none"> 1. ต้องมีกิริยามารยาทเรียบร้อย เดินเข้าเข้าหาผู้ป่วย ไม่หายใจรดผู้ป่วย ไม่เงยหน้า 2. เริ่มนวดตั้งแต่ได้เข่าลงมาข้อเท้า หรือจากคันทาลงมาถึงเท้า 3. ใช้เฉพาะมือ คือนิ้วหัวแม่มือ ปลายนิ้ว และอุ้งมือในการนวดเท่านั้น แขนต้องเหยียดตรงเสมอ 4. ทำการนวดผู้ป่วยที่อยู่ในท่านั่ง นอนหงาย และตะแคง ไม่นวดผู้ป่วยในท่านอนคว่ำ 5. ไม่มีการนวดโดยใช้เท้า เข่า ข้อศอก ไม่มีการคัดงอข้อ หรือส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกาย 6. ผู้นวดเน้นให้เกิดผลต่ออวัยวะและเนื้อเยื่อโดยยึดหลักการกายวิภาคเพื่อเพิ่มการไหลเวียนของเลือดและการทำงานของเส้นประสาท 	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีความเป็นกันเองกับผู้ป่วย 2. เริ่มนวดที่ฝ่าเท้า 3. ใช้อวัยวะทุกส่วน เช่น มือ เข่า สอก ในการนวด 4. ทำการนวดผู้ป่วยท่านั่ง นอนหงาย ตะแคง และท่านอนคว่ำ 5. มีการนวดโดยใช้เท้า เข่า สอก มีการคัดงอข้อ และส่วนต่างๆ ของร่างกาย 6. ผู้นวด เน้นผลที่เกิดจากกดและนวดคลึงตามจุดต่างๆ

นอกจากข้างต้นที่กล่าวมาแล้วนั้น เมื่อนำมาพิจารณาและประยุกต์ใช้ในปัจจุบัน สามารถแบ่งแยกประเภทของการนวดได้เป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

1) การนวดเพื่อส่งเสริมสุขภาพ หมายความว่า การนวดเพื่อผ่อนคลายกล้ามเนื้อ บรรเทาอาการปวดเมื่อย คลายเครียด ซึ่งสามารถดำเนินการได้ในสถานพยาบาลและสถานประกอบการ

2) การนวดเพื่อรักษา หมายความว่า การนวดเพื่อบำบัดอาการเจ็บป่วยต่างๆ ของร่างกาย โดยผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรมหรือวิชาชีพการแพทย์แผนไทย/การแพทย์แผนไทยประยุกต์หรือผู้ช่วยแพทย์แผนไทยภายใต้การดูแลของผู้ประกอบวิชาชีพ ซึ่งจะต้องดำเนินการในสถานพยาบาลเท่านั้น

²³ พุทธิพันธ์ พินศิริกุล. (2554). *ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการใช้บริการทางการแพทย์แผนไทยประเภทการนวดไทยของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. หน้า 32.

การนวดเพื่อผ่อนคลายเป็นการนวด เพื่อส่งเสริมสุขภาพ ทำให้กล้ามเนื้อผ่อนคลาย ส่วนการนวดเพื่อรักษา เป็นการนวดเพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะในการบำบัดโรค หรือรักษาผู้ป่วย เช่น นวดแก้สะบักจม นวดแก้คอเคล็ดและตามหลักวิชาการแพทย์แผนไทยนั้นร่างกายคนเรานั้นจะประกอบไปด้วย “เส้น” หรือ “เอ็น” หรือ “เส้นเอ็น” จำนวนมาก ภายในเส้นเหล่านี้จะเป็นทางไหลเวียนของ “เลือด” และ “ลม” ซึ่งในภาวะปกติจะไหลเวียนอย่างสมดุล หากมีการอุดกั้น หรือขัดขวางการไหลเวียนของเลือด และลม ดังกล่าวก็จะทำให้เกิดความเจ็บป่วยและมีอาการผิดปกติต่างๆ เกิดขึ้น เช่น ปวดเมื่อย มึนงง ท้องอืดเฟ้อ แพทย์แผนไทยก็จะบำบัดความเจ็บป่วยหรืออาการต่างๆ ด้วยการใช้ยา หรือด้วยการนวด โดยการกด คลึง บีบ คัด และดึง ตามจุดและเส้นที่เกี่ยวข้อง เพื่อกระตุ้นให้เลือดและลมไหลเวียนเป็นปกติ²⁴

ในปัจจุบันประเทศไทยยังมีศักยภาพสูงในการให้บริการส่งเสริมสุขภาพ (Health Promotion Services) เช่น สปา และธุรกิจความงาม เป็นต้น โดยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 รัฐบาลไทยได้ให้การสนับสนุนธุรกิจนี้ ด้วยการประกาศนโยบายการพัฒนาประเทศให้เป็นศูนย์กลางสุขภาพนานาชาติ ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและกระทรวงสาธารณสุขได้กำหนดวิสัยทัศน์ Thailand as World Healthcare Destination โดยธุรกิจบริการส่งเสริมสุขภาพ เป็นหนึ่งในบริการหลักภายใต้แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาให้ประเทศเป็นศูนย์กลางนานาชาติ²⁵

2.1.1.4 ลักษณะของการนวดแผนไทย

การนวดไทยนั้น จะมีเทคนิคการนวดอยู่หลายวิธี ทั้งการใช้นิ้ว และส่วนอื่นๆ ของร่างกาย ซึ่งแต่ละวิธีก็จะมีลักษณะของการนวดที่แตกต่างกัน ซึ่งสามารถแยกรายละเอียดได้ดังนี้²⁶

1) การกด คือ จะใช้นิ้วมือเป็นตัวส่งผ่านแรง จะใช้เพียงนิ้วเดียว หรือหลายนิ้วก็ได้ โดยทั่วไปจะใช้นิ้วหัวแม่มือในการกด เพราะว่าเป็นนิ้วที่มีความแข็งแรงกว่านิ้วอื่นๆ เทคนิคการกดมักจะใช้บริเวณที่เป็นเฉพาะจุดและใช้กับการนวดกล้ามเนื้อต่างๆ ไป

²⁴ ชันด์ พิเชิรสุนทร. (2558). *โครงการสารานุกรมสำหรับเยาวชน โดยพระราชประสงค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เล่มที่ 33 เรื่องที่ 8 แพทย์แผนไทย*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://kanchanapisek.or.th/kp6/sub/book/book.php?book=33&chap=8&page={33-8-infodetail07.html>. [2558, 20 พฤษภาคม].

²⁵ แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางสุขภาพนานาชาติ ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2547-2551) ครอบคลุมธุรกิจบริการรักษาพยาบาลธุรกิจบริการส่งเสริมสุขภาพ ธุรกิจผลิตภัณฑ์สุขภาพและสมุนไพรไทย และระยะที่ 2 (พ.ศ. 2553-2557) เพิ่มบริการด้านการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก.

²⁶ ประโยชน์ บุญสินสุข. อ่างแล้ว. หน้า 138.

2) การคลึง คือการนวดวิธีนี้จะใช้นิ้วมือ ฝ่ามือ หรือสันมือเป็นตัวออกแรงกด โดยจะออกแรงกดลงไปทีกล้ามเนื้อ ในลักษณะของการหมุนเป็นวงกลม ไม่เพียงแต่แค่การกด ยังมี การเคลื่อนที่ไปรอบๆ บริเวณนั้นด้วย

3) การบีบ คือ การใช้แรงกระทำต่อกล้ามเนื้อ โดยตรง ต้องการจะทำให้กล้ามเนื้อนั้น มีการผ่อนคลาย การบีบนี้จะเป็นการจับกล้ามเนื้อให้เต็มฝ่ามือแล้วออกแรงบีบ ส่วนใหญ่จะใช้กับ กล้ามเนื้อใหญ่

4) การบิด คือ การใช้แรงเพื่อที่จะให้มีการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อให้ไปในแนวขวาง ซึ่งจะเป็นการยืดกล้ามเนื้อ เส้นเอ็น และข้อต่างๆ โดยการจับกล้ามเนื้อให้เต็มฝ่ามือและทำการบิด หมุนเป็นลูกคลื่นไปตามเนื้อ

5) การคัด คือ มักจะใช้บริเวณของข้อต่อที่มีการติดแข็ง เทคนิคนี้ค่อนข้างจะใช้ ความชำนาญสูง เนื่องจากการคัดนี้มักจะทำกันอย่างรุนแรง

6) การดึง คือ เป็นการออกแรงเพื่อที่จะยืดเส้นเอ็นของกล้ามเนื้อให้ยืดออก มักจะใช้ กับรายที่มีการหดรั้งของกล้ามเนื้อและเส้นเอ็นต่างๆ

7) การทุบ คือ เป็นการออกแรงเป็นจังหวะ โดยใช้สันมือ หรือฝ่ามือ ทุบลง ไปบริเวณ ที่ต้องการ เพื่อผ่อนคลายกล้ามเนื้อ

8) การเหยียบ คือ จะใช้กับกล้ามเนื้อใหญ่บริเวณหลัง และขา แต่วิธีนี้อาจเกิด อันตรายได้ง่าย เนื่องจากการเหยียบนั้นจะต้องกะน้ำหนักได้แต่ก็ไม่ค่อยแม่นยำนัก ทำให้เกิด การบาดเจ็บได้ โดยเฉพาะกระดูกสันหลังจึงไม่ควรที่จะใช้วิธีนี้

2.1.2 ประเภทของการประกอบกิจการนวดแผนไทยและรูปแบบของการให้บริการ

การกำหนดประเภทกิจการของนวดแผนไทยนั้นมีการแยกประเภทของกิจการนวด แผนไทยนั้นอยู่กระจัดกระจาย ผู้เขียนจึงได้รวบรวมงานวิจัยของบุคคลอื่นและการแบ่งแยกตาม ประกาศกระทรวงสาธารณสุข นำงานดังกล่าวมาจัดให้เป็นประเภทในการประกอบกิจการนวดแผน ไทย เพื่อนำไปพิจารณาในบทที่ 3 การบังคับใช้กฎหมายในการควบคุม ดูแลเป็นการต่อไป แบ่งออก ดังนี้

2.1.2.1 หลักการแยกประเภทตามวัตถุประสงค์ของการนวด

จากงานวิจัยของ พุทธินันท์ พินศิริกุล ในเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการ ใช้บริการ ทางการแพทย์แผนไทยประเภทการนวดไทยของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ ได้แยก ประเภทการนวดไว้ ตามวัตถุประสงค์ของการนวดมีดังต่อไปนี้²⁷

²⁷ พุทธินันท์ พินศิริกุล. อ้างแล้ว. หน้า 40.

1) นวดที่เกี่ยวกับการแพทย์ เป็นการบำบัดด้วยวิธีการแพทย์ หรืออาจจะเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า การนวดไทย โดยเวชกรรมเป็นผู้นวดเพื่อรักษาสุขภาพ มีการตรวจวินิจฉัยผู้ป่วยโดยวิธีการแพทย์ เพื่อฟื้นฟูสุขภาพ เป็นต้น

2) นวดที่เกี่ยวกับการนวดผ่อนคลาย เป็นการบำบัดด้วยวิธี การคลายกล้ามเนื้อ โดยหมอนวด ซึ่งอาจจะนำน้ำมันหอมระเหยจากพืช เพื่อผ่อนคลายความเครียด ความเมื่อยล้าจากการทำงาน อาทิเช่น นวดแบบแผนไทย นวดแบบสวีดิช เป็นต้น

3) นวดที่เกี่ยวกับความสวยงาม เป็นการนวดเกี่ยวกับความสวยงามโดยใช้สมุนไพร เข้าช่วยบำบัดรักษาประกอบกลิ่นบำบัดอารมณ์และบำบัดทางด้านร่างกายเพื่อให้สุขภาพผิวหน้าหรือใบหน้า ชุ่มชื้น

2.1.2.2 หลักการแยกประเภทที่อาศัยการนวดตามองค์ความรู้ที่นำมาประยุกต์ใช้

จากงานวิจัยของพัชรี แฉ่มศิริ ในเรื่องภูมิปัญญาการนวดเพื่อสุขภาพ: การประยุกต์ใช้วิธีการนวดแผนไทยและญี่ปุ่น ได้ให้หลักการแยกประเภทที่อาศัยการนวดตามองค์ความรู้ที่นำมาประยุกต์ใช้ไว้เป็น 3 รูปแบบใหญ่ๆ²⁸ คือ

1) การนวดแบบตะวันตก เป็นสถานที่ที่ให้บริการสุขภาพด้วยน้ำเป็นหลัก โดยมาตรฐานการให้บริการเป็นแนวเดียวกับประเทศในแถบทวีปฝั่งตะวันตก เพื่อบำบัดหรือผ่อนคลายกล้ามเนื้อ เช่น การนวดแบบสวีดิช เป็นต้น

2) การนวดแผนไทย เป็นการนวดเพื่อบำบัดหรือผ่อนคลายกล้ามเนื้อ เช่น การนวดแบบวัดโพธิ์ เป็นต้น

3) ไทยสปา มีลักษณะการให้บริการคล้ายกับนวดแบบตะวันตก แต่มีการประยุกต์ภูมิปัญญาทางตะวันออกและภูมิปัญญาไทยเข้าสู่การบริการในสถานที่เดียวกัน

2.1.2.3 หลักการแยกประเภทโดยเน้นสถานที่

ปัจจุบันกฎหมายไทยที่มีอยู่และที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจการสปากับการนวดออกมาได้ชัดเจน โดยใช้หลักเกณฑ์การทำสปาหรือนวดที่มีได้เกี่ยวกับทางการแพทย์หรือการประกอบโรคศิลปะซึ่งการประกอบธุรกิจให้บริการสปาที่มีได้เกี่ยวข้องกับทางการแพทย์หรือการประกอบโรคศิลปะนี้ได้มีการแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่องกำหนดสถานที่เพื่อสุขภาพหรือเพื่อเสริมสวย มาตรฐานของสถานที่บริการ ผู้ให้บริการ หลักเกณฑ์ และวิธีการตรวจสอบเพื่อการรับรองให้เป็นมาตรฐานสำหรับสถานที่เพื่อสุขภาพหรือเพื่อเสริมสวยตามพระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2551) ข้อ 4 ดังนี้

²⁸ พชรี แฉ่มศิริ. (2552). *ภูมิปัญญาการนวดเพื่อสุขภาพ: การประยุกต์ใช้วิธีการนวดแผนไทยและญี่ปุ่น*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวัฒนธรรมศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. หน้า 25.

- 1) กิจการสปาเพื่อสุขภาพ
- 2) กิจการนวดเพื่อสุขภาพ
- 3) กิจการนวดเพื่อเสริมสวย

กิจการสปาเพื่อสุขภาพ หมายถึง การประกอบกิจการเพื่อให้การดูแลและเสริมสร้างสุขภาพ โดยมีบริการหลัก คือ การนวดเพื่อสุขภาพและการใช้น้ำเพื่อสุขภาพ และอาจมีบริการเสริมประเภทต่างๆ อาทิ การทำสมาธิและ โยคะ การอบเพื่อสุขภาพ การออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ โภชนาบำบัดและการควบคุมอาหาร การใช้สมุนไพรหรือผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพ ตลอดจนการแพทย์ทางเลือกอื่นๆประกอบด้วย ซึ่งตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข ได้กำหนดเพิ่มเติมไว้ว่ากิจการฯ ต้องมีบริการหลักและให้มีบริการเสริมอื่นอีกอย่างน้อย 3 รายการ อาทิ การพอกโคลน การเสริมสวย และ โยคะ ฯลฯ เป็นต้น

กิจการนวดเพื่อสุขภาพ หมายถึง การนวดเพื่อการผ่อนคลายกล้ามเนื้อ ความเมื่อยล้า เช่น การนวดแผนไทย (ที่ไม่ใช่การรักษาโรค) และการนวดฝ่าเท้า เป็นต้น

กิจการนวดเพื่อเสริมสวย หมายถึง การนวดที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมความงาม เช่น การนวดในร้านทำผม หรือร้านเสริมสวย

ทั้งนี้กิจการทั้ง 3 ประเภทนี้ ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมตามกฎหมาย คือ พระราชบัญญัติการสาธารณสุขและประกาศกระทรวงสาธารณสุข ตามพระราชบัญญัติสถานบริการ นอกจากนั้นในการประกอบกิจการยังมีกฎหมายอื่นๆที่เกี่ยวข้องด้วย อาทิ กฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน กฎหมายประกันสังคม พระราชบัญญัติภาษีสรรพสามิตกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคาร ฯลฯ²⁹

ในปัจจุบันนี้ สามารถสร้างรายได้และสร้างอาชีพให้แก่ธุรกิจบริการสาขานี้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากข้อมูลส่งเสริมธุรกิจบริการสุขภาพ ในปี พ.ศ. 2554 สถานประกอบการเพื่อสุขภาพที่ได้รับมาตรฐานจากกระทรวงสาธารณสุขมีจำนวน 1,436 แห่ง ตามตารางที่ 2 แยกข้อมูลออกเป็นแต่ละประเภทกิจการซึ่งจำแนกตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข ดังนี้

²⁹ การจัดทำเนื้อหาองค์ความรู้ SMEs ภายใต้งานพัฒนาศูนย์ข้อมูล SMEs Knowledge Center ปี 2557.

ตารางที่ 2.2 จำนวนสถานประกอบการเพื่อสุขภาพแยกเป็นประเภท พ.ศ. 2554³⁰

ประเภทกิจการ	จำนวน	ร้อยละ
สปาเพื่อสุขภาพ	454 แห่ง	31.62
นวดเพื่อสุขภาพ	925 แห่ง	64.42
นวดเพื่อเสริมสวย	57 แห่ง	3.97
รวม	1,436 แห่ง	100.00

รูปแบบการให้บริการของการประกอบการนวดแผนไทย

ในปัจจุบัน ผู้ประกอบการนวดแผนไทยได้มีการพัฒนาคิดวิธีการตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการ โดยการนำการนวดแผนไทยประยุกต์ใช้กับการบริการนวดแผนไทยโดยยึดหลักความเป็นไทยแบบดั้งเดิมเข้ากับการบริการสปาในรูปแบบต่างๆ ซึ่งสปาได้มีการแบ่งแยกประเภทการให้บริการตามองค์กรสปาระหว่างประเทศ ซึ่งสามารถแบ่งออกได้ดังต่อไปนี้

1) รูปแบบการให้บริการตามแบบแผนไทยซึ่งผู้ประกอบการในสถานประกอบการนวดแผนไทย สามารถแบ่งออกได้ดังต่อไปนี้³¹

(1) การนวดแผนไทยเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีลักษณะการนวดหลายวิธี เช่น การนวดแบบยืดหรือดัด เป็นการผสมผสานการบริหารร่างกายตนเองโดยการยืดตัว ช่วยให้กล้ามเนื้อ เส้นเอ็นยืดตัว กระดูกและข้อต่ออยู่ในตำแหน่งที่ถูกต้องให้ยืดคลายตัว หรือการนวดแบบจับเส้น เป็นการที่ต้องใช้น้ำหนักกดลงตลอดลำเส้นที่กระดูกไปตามอวัยวะต่างๆ ต้องอาศัยความเชี่ยวชาญของผู้นวดซึ่งได้ทำการนวดมานาน และสังเกตถึงปฏิกิริยาของแรงกดที่เล่นไปตามอวัยวะต่าง หรือการนวดแบบกดจุด ลักษณะนี้เป็นการผสมผสานแนวคิดของความสัมพันธ์ระหว่างอวัยวะและตำแหน่งบนร่างกายที่เชื่อมต่อกัน ซึ่งสามารถกระตุ้นการทำงานของอวัยวะต่างๆ ได้ วิธีการนวด คือ การใช้น้ำหนักกดลงไปบนจุดของร่างกาย การนวดนี้เกิดจากประสบการณ์และความเชื่อว่าอวัยวะของร่างกายมีแนวสะท้อนอยู่บนส่วนต่างๆ และเราสามารถกระตุ้นการทำงานของอวัยวะนั้น โดยการกระตุ้นจุดสะท้อนที่อยู่บนส่วนอื่นๆ ของร่างกาย

³⁰ กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. (2554). *ธุรกิจบริการ: สปาและนวดไทย*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: http://mdh.hss.moph.go.th/uploadFiles/document/D00000001019_25101.pdf. [2558, 3 มีนาคม].

³¹ ห้างหุ้นส่วน บีเจ ออร์กาโนเซอร์ แอนด์ คอนซัลแทนท์. (ม.ป.ป.). *การศึกษาศาสนาการนวดเพื่อสุขภาพแรงงานนวดไทยในเขตกลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 1*. รายงานฉบับสมบูรณ์. หน้า 73.

(2) การนวดฝ่าเท้า เช่น นวดด้วยมือนวดเท้าด้วยไม้กคจุดนวดเท้าด้านในและด้านนอกด้วยมือนวดหลังเท้าด้วยมือใช้ไม้กคจุดนวดบริเวณเข้าด้วยมือนวดบริเวณหน้าแข้งและน่องด้วยมือนวดบริเวณนิ้วเท้ากระตุ้นเท้าช่วงสุดท้ายกระตุ้นเท้าก่อนแก้ผ้าพันเท้าออกและเช็ดครีม

(3) การประคบสมุนไพรสด หมายถึง การนำเอาสมุนไพรทั้งสดหรือแห้งหลายๆ ชนิด โขลกพอแหลกและคลุกรวมกัน ห่อด้วยผ้า ทำเป็นลูกประคบ จากนั้น นึ่งด้วยไอน้ำความร้อนแล้วนำไปประคบ

(4) การนวดเพื่อรักษา เป็นการนวดในกรณีที่ถูกคำมีปัญหาลักษณะ เช่น ข้อเท้าแพลง คอตกหมอน ข้อไหล่ล้าคิด เป็นต้น

(5) นวดน้ำมัน การนวดน้ำมันเป็นการนวดโดยใช้ น้ำมันสมุนไพร ชโลมบนร่างกายผู้ถูกนวด แล้วใช้เทคนิคการรีดและไล่น้ำมัน ความร้อนจากน้ำมัน ผนวกกับคุณสมบัติของสมุนไพร จะทำให้ระบบต่างๆ ของร่างกายทำงานได้ดีขึ้น และคลายจากความตึงเครียด

2) รูปแบบการให้บริการผสมผสานกับสปา การนวดแผนไทยได้มีการพัฒนาในหลากหลายรูปแบบ โดยการนำวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ หรือแม้แต่การนำวัฒนธรรมของต่างประเทศเข้ามาประยุกต์ใช้กับการนวดไทย ในรูปแบบของสปานวดแผนไทย ทำให้ผู้ใช้บริการมีทางเลือกหลากหลายในการใช้บริการ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการและความต้องการทั้งในประเทศและต่างประเทศเกิดเป็นสถานประกอบการสปานวดแผนไทย ที่มีการผสมผสานกันได้อย่างดี และธุรกิจที่เกี่ยวข้องต่างๆ อย่างครบวงจร จนเป็น SPA Cluster ที่ประกอบด้วย³²

(1) ธุรกิจให้บริการสปา (Spa Operators/Spa Outlets) เป็นสปาที่เปิดให้บริการแก่ผู้บริโภคประกอบด้วย สปาชนิดต่างๆ ตั้งแต่ Day Spa, Hotel & Resort Spa ไปจนถึง Mineral Spring Spa สถานที่ตั้งรูปแบบการให้บริการ การออกแบบก่อสร้าง และตกแต่งสถานที่ จึงแตกต่างกันไปตามชนิดและแนวคิดของผู้จัดตั้งหรือพัฒนาสปาแต่ละแห่ง

(2) ธุรกิจให้คำแนะนำปรึกษาการจัดตั้งสปา (Spa Developers/Spa Consultants) เป็นธุรกิจที่ให้คำแนะนำด้านการออกแบบ การวางแผน วางระบบ การจัดระเบียบ เครื่องมือ เครื่องใช้ ฯลฯ ที่มีความเกี่ยวข้องกับธุรกิจนี้ ส่วนใหญ่จะทำงานร่วมกับสถาปนิกหรือนักออกแบบตกแต่งภายใน กับสถาบันฝึกอบรมบุคลากร และผู้จำหน่ายอุปกรณ์เครื่องมือ

³² สถาบันพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. (2556). *การจัดทำยุทธศาสตร์และปฏิบัติการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมรายสาขา*. รายงานการศึกษาขั้นสุดท้าย สถาบันพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม. หน้า 7.

(3) สถาบันฝึกอบรมนวดสปา (Spa School/ Spa Academy/Massage School) เป็นสถานที่ได้รับอนุญาตจากกระทรวงศึกษาธิการให้ดำเนินการสอนอบรมนวดสปา ตามหลักสูตรการเรียนการสอนที่ได้รับอนุญาตจากกระทรวงศึกษาธิการ ทั้งนี้ ยังมีสถาบันที่ฝึกอบรมนวดสปาบางแห่งที่ได้รับรองจากหน่วยงานในต่างประเทศ ทำให้ผู้สำเร็จการฝึกอบรมสามารถทำงานในต่างประเทศได้

(4) ธุรกิจผลิตและจำหน่ายผลิตภัณฑ์สปาและสมุนไพรไทย ผลิตภัณฑ์ที่ใช้ขณะรับบริการในสปา เช่น น้ำมันนวด ครีมนวดหน้า นวดเท้า แชมพู จัดอยู่ในหมวดเครื่องสำอาง จึงมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเครื่องสำอางควบคุมทั้งในและต่างประเทศ โดยในประเทศไทยมีพระราชบัญญัติเครื่องสำอาง พ.ศ. 2535 กำกับดูแล

(5) ธุรกิจจำหน่ายเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในสปา เกิดขึ้นตามความต้องการของสปาบางรูปแบบในปัจจุบันที่มีแนวโน้มใช้เครื่องมือสำหรับตรวจสุขภาพ ตรวจสภาพผิวเครื่องจำกัดชน เครื่องจำกัดสี ฯลฯ

3) รูปแบบการให้บริการแยกตามองค์กรสปาระหว่างประเทศ (International Spa Association: ISPA) จัดตั้งขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์และหลักเกณฑ์ต่างๆ ทั้งการวางแผนนโยบายและแนวคิด และการวางแผนบริหารในประเทศสมาชิก จำนวน 59 ประเทศ เพื่อให้มีการบริการที่เป็นมาตรฐานเดียวกันและเพิ่มความเข้มแข็งให้แก่ผู้ประกอบการแต่ในประเทศไทยมีการจัดรูปแบบการให้บริการเพียง 4 รูปแบบ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้³³

(1) รูปแบบการให้บริการของ Day Spa ของไทยการนวดไทยหรือนวดแผนโบราณ เป็นบริการหลัก มีการกดจุดประสาทสัมผัสในส่วนต่างๆ ของร่างกาย เพื่อกระตุ้นและปรับอวัยวะทั่วร่างกายเพื่อความสมดุล ช่วยกระตุ้นการหมุนเวียนของโลหิต คลายความอ่อนล้า หรือลดอาการบวม และยังเป็นการเสริมการทำงานของอวัยวะต่างๆ ในร่างกาย เช่น การแช่เท้าในน้ำที่มีโรยด้วยดอกไม้สดไทยพร้อมสมุนไพรที่มีสรรพคุณคลายกล้ามเนื้อและช่วยลดอาการอักเสบหรือบวมเท้า หรือการบำบัดผิวหนังหรือผิวตัว ด้วยการนวดและใช้เทคนิคต่างๆ ในการบำบัดด้วยน้ำและความร้อน การแช่ อบ อบสมุนไพร การทำสตรีม เซาว์น่า การห่อร่างกาย การใช้ลูกประคบ การอบไอน้ำ การสูดดม น้ำสมุนไพร จะช่วยให้การไหลเวียนโลหิตดีขึ้น การขัดผิวกระตุ้นการหมุนเวียนของเลือด ขจัดเซลล์ผิวที่เสื่อมสภาพให้หลุดออกไป

(2) รูปแบบการให้บริการของ Hotel & Resort Spa ของไทยมีลักษณะคล้ายกับ Day Spa แล้วยังมีการบำบัดด้วยกลิ่นหอมของน้ำมันหอมระเหย ซึ่งสกัดจากดอกไม้หรือพืชพรรณ

³³ นวลพงษ์ เสือแก้ว. (2551). การจัดการมาตรฐานธุรกิจสปาเพื่อสุขภาพในกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. หน้า 28.

ตามธรรมชาติ จะกระตุ้นสมองในส่วนที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของอารมณ์ ขณะที่วารีบำบัด (Hydrotherapy) จะเป็นการใช้น้ำช่วยกระตุ้นการไหลเวียนโลหิต บรรเทาอาการเจ็บปวด เช่น การออกกำลังกายได้น้ำ

(3) รูปแบบการให้บริการของ Destination Spa ของไทย เป็นการบำบัดเพิ่มเติมในเรื่องสุขภาพ คือ ด้านโภชนาการที่เน้นการสร้างสมดุล โดยคำนึงถึงปัจจัยแวดล้อมทางสังคมและรูปแบบการรับประทานอาหาร หรือการออกกำลังกาย และการเคลื่อนไหว เพื่อเสริมสร้างกล้ามเนื้อและความแข็งแรงให้แก่วัยต่าง ๆ กระตุ้นการทำงานของอวัยวะต่างๆ และควบคุมการเผาผลาญอาหาร เช่น การเดินแอโรบิก โยคะ ไทเก๊ก เป็นต้น

(4) รูปแบบการให้บริการของ Medical Spa ของไทย จัดตั้งตามพระราชบัญญัติสถานพยาบาล เป็นโปรแกรมการบริการ ประกอบด้วย โภชนาการบำบัดและอาหารสุขภาพ การออกกำลังกาย กิจกรรมเพื่อสุขภาพ บริการทางการแพทย์ที่มีให้เลือก และแพทย์ทางเลือก รวมทั้งโปรแกรมนวดเพื่อสุขภาพอาการเจ็บป่วยด้วย

ทั้งนี้ หากแบ่งประเภทสถานประกอบการตามคำนิยามขององค์กรสปาระหว่างประเทศ (International Spa Association: ISPA)³⁴ ซึ่งจัดตั้งขึ้นเพื่อเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจและให้เป็นข้อมูลเกี่ยวกับกิจการ สามารถจัดกลุ่มได้ดังนี้

ตารางที่ 2.3 สัดส่วนของกิจการสปาในประเภทต่างๆ ตามคำนิยามสากล³⁵

ประเภท	ร้อยละ
Day Spa	68
Hotel & Resort Spa	28
Destination Spa	1
Medical Spa	3

³⁴ International Spa Association: ISPA แบ่งชนิดสปาเป็น 7 ประเภท: Club Spa, Hotel & Resort Spa, Cruise Ship Spa, Mineral Spring Spa, Destination Spa และ Medical Spa (ตั้งโดยพระราชบัญญัติสถานพยาบาล).

³⁵ กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. (2554). *ธุรกิจบริการ: สปาและนวดไทย*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: http://mdh.hss.moph.go.th/uploadFiles/document/D00000001019_25101.pdf. [2558, 3 มีนาคม].

จากตารางที่ 2.3 จะพบว่าสถานประกอบการสปาในประเทศไทยนั้นมีเพียง 4 ประเภท ซึ่งบริการของสปาแต่ละประเภทจะมีทั้งส่วนที่คล้ายคลึงกันและส่วนที่แตกต่างกันออกไปดังนี้³⁶

4) รูปแบบการให้บริการตามองค์ความรู้ของคณะกรรมการมาตรฐานฝีมือแรงงาน สาขาสถานบริการส่งเสริมสุขภาพ กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน กระทรวงแรงงาน ได้จำแนกการให้บริการตามองค์ความรู้ที่มาประยุกต์ใช้ เป็น 3 รูปแบบใหญ่³⁷ คือ

(1) นวดแบบตะวันตก (Western Spa) เป็นสถานที่ที่ให้บริการสุขภาพด้วยน้ำเป็นหลัก โดยมาตรฐานการให้บริการแนวเดียวกับประเทศในแถบทวีปฝั่งตะวันตก

(2) ไทยสปา หรือ ไทยสปายะ (Thai Spaya) เป็นสถานที่ที่ให้บริการสุขภาพองค์รวมแบบไทยเน้นการอบสมุนไพร การใช้ลูกประคบ และการนวดไทย คำว่า “สปายะ” มาจากคำภาษาบาลีว่า สปายะ ซึ่งแปลว่าสถานหรือบุคคลซึ่งเป็นสหายที่เหมาะสม เกื้อกูลหรือเอื้ออำนวย โดยเฉพาะจะช่วยเกื้อกูลแก่การบำเพ็ญและประดับประดา รักษาสมาธิ

(3) ไทยสปา (Thai spa) มีลักษณะการให้บริการคล้ายกับนวดแบบตะวันตก แต่มีการประยุกต์ภูมิปัญญาทางตะวันออกและภูมิปัญญาไทยเข้าสู่การบริการในสถานที่เดียวกัน

จากที่ได้ศึกษาการให้บริการสปาและนวดแผนไทยทั้งของไทยและต่างประเทศนั้นมีลักษณะการให้บริการที่ไม่แตกต่างกัน โดยมีการนวดเป็นการให้บริการหลัก และมีการใช้วิธีการอย่างอื่นเข้ามาผสมผสานกันเพื่อตอบสนองความต้องการผู้บริโภคให้มีความหลากหลาย ซึ่งสามารถสรุปรูปแบบการให้บริการในสถานประกอบการนวดแผนไทยมีทั้งหมด 6 รูปแบบ³⁸ ดังต่อไปนี้

(1) การนวดแผนไทยเพื่อการฟื้นฟูสุขภาพ หรือเรียกว่า “การนวดเพื่อสุขภาพ” (Massage for Health) คือ เป็นการนวดทั่วไปที่เน้นการช่วยเหลือกันเองในครอบครัว โดยใช้มือและอวัยวะส่วนอื่น หรือคัดตัวผู้ป่วย เพื่อบำบัดรักษาอาการปวดเมื่อยและลดความเครียดของผู้ใช้บริการอยู่ในประเภทของการนวดแบบเชลยศักดิ์

(2) การนวดเพื่อรักษาพยาบาล (Massage for Cure) คือ การนวดแบบราชสำนักที่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณมีประโยชน์ในการรักษาโรค เช่น โรคที่เกี่ยวข้องกับกล้ามเนื้อหุ้มข้อ ซึ่งการ

³⁶ กระทรวงสาธารณสุข. (2558). *คู่มือธุรกิจสปา*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: http://www.pmsn.hss.moph.go.th/uploadFies/document/D00000000430_23745.pdf. [2588, 1 มีนาคม].

³⁷ พัชรีย์ เข้มศิริ. อ่างแก้ว. หน้า 25.

³⁸ สมาคมแพทย์แผนโบราณแห่งประเทศไทย. (2540). *คู่มือการนวดแผนไทย: โครงการฟื้นฟูการนวดไทย*. กรุงเทพฯ: สร้างสื่อ. หน้า 15.

นวดลักษณะนี้เป็นการรักษาโดยการ ใช้ธรรมชาติบำบัด ด้วยการ ใช้ยาสมุนไพรไทย การอบประคบสมุนไพร และการบริการจ่ายยาด้วยสมุนไพร

(3) การนวดเพื่อเสริมความงาม (Massage for Beauty) จะเป็นการนวดหน้าและร่างกายเพื่อให้มีเลือดมาหล่อเลี้ยง ซึ่งจะทำให้ผิวหน้าผ่องใส รวมทั้งการนวดเพื่อผ่อนคลายตาหู และลำคอ

(4) การนวดเพื่อสร้างความสมดุลของร่างกาย (Massage for Manipulation) จะเป็นการนวดเพื่อเสริมสร้างสมดุลของฮอร์โมนและการหลั่งน้ำเหลือง รวมทั้งความไม่สมดุลของท่าทาง มักจะได้รับความนิยมในกลุ่มผู้สูงอายุ

(5) การนวดเพื่อกีฬา (Massage for Sports) เป็นการนวดที่ได้รับความนิยมจากการเล่นกีฬา

(6) การสอนนวดแผนไทย คือ การถ่ายทอดศิลปะการนวดแผนโบราณอย่างถูกต้องตามแบบแผนประเพณีอันดีงามของไทย ซึ่งรูปแบบการสอนจะแบ่งออกเป็น 2 หลักสูตร คือ การนวดแผนโบราณ และการนวดเพื่อการบำบัดรักษา

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการควบคุม ดูแลสถานประกอบการนวดแผนไทย

ในอดีตกาลนั้น ไม่มีการควบคุมดูแลหรือมีการตรากฎหมายขึ้นมาเพื่อใช้บังคับอย่างเป็นทางการเพื่อให้มีการควบคุมสถานประกอบการนวดแผนไทย จากอดีตกาลของการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ไม่ว่าจะอยู่กันเป็นเผ่าพันธุ์ หรือชนกลุ่ม หรือเป็นสังคม ไม่ว่าจะอยู่รวมกันจะเป็นการสมัครใจอยู่หรือไม่ก็ตาม เมื่อมีความจำเป็นที่ต้องอยู่รวมกัน มนุษย์จึงมีการคิดค้นจากธรรมชาติของมนุษย์กฎของการอยู่รวมกันในเผ่า หรือสังคมของตน เมื่อมีหลายสังคมอยู่รวมกันมาก และมีการติดต่อสัมพันธ์กันจึงไม่อาจหลีกเลี่ยงปัญหาที่เกิดจากการขัดแย้งในผลประโยชน์ของแต่ละกลุ่มได้ ดังนั้นต้องมีกฎเกณฑ์ที่วางระเบียบและกำหนดความประพฤติของมนุษย์เอง เพื่อให้การเป็นอยู่รวมกันสามารถดำเนินการไปได้ แต่กฎเกณฑ์ที่กำหนดนั้นไม่ได้เป็นกฎหมายเสมอไป³⁹ แต่อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์เชิงอำนาจในสังคมมีหลายระดับขึ้นอยู่กับปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและกลุ่มบุคคล ความสัมพันธ์เชิงการใช้อำนาจเหนืออีกบุคคลหนึ่ง โดยการได้รับการยอมรับจากสังคมเพื่ออยู่ร่วมกันในสังคม เรียกว่า “อำนาจรัฐ” เนื่องจากอำนาจที่มีอยู่เหนืออำนาจอื่นของบุคคล เป็นอำนาจที่มีความเด็ดขาดประสงค์เพื่อที่จะจัดระเบียบ บังคับ ควบคุม ให้ทุกคนได้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

³⁹ ชาลซ์ แซวสคี้. (2558). คำอธิบายกฎหมายปกครอง. กรุงเทพฯ: วิญญูชน. หน้า 112. และ โภคิน พลกุล. (2525). เอกสารประกอบการบรรยายวิชาหลักกฎหมายมหาชน. กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 23.

ปลอดภัย หากมีการฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ หรือข้อห้ามทางสังคมจนเกิดความเสียหายแก่บุคคลในสังคม ผู้กระทำการละเมิดจะถูกลงโทษจากผู้กุมอำนาจนั้นไว้⁴⁰

หลักนิติรัฐ เป็นหลักการแห่งกฎหมายที่เทิดทูนศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ และยอมรับนับถือสิทธิเสรีภาพมนุษย์ทุกแง่ต้องให้ความอารักขาและความคุ้มครองสิทธิมนุษยชนให้พ้นจากลัทธิทรราชหรือการใช้อำนาจตามอำเภอใจของผู้ปกครอง⁴¹

สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ หมายถึง อำนาจที่รัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดบัญญัติรับรองคุ้มครองให้แก่บุคคลในอันที่จะกระทำการใดหรือไม่กระทำการใดรวมทั้งการก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องที่จะไม่ให้องค์กรของรัฐเข้ามารบกวนหรือแทรกแซงการใช้สิทธิของบุคคลนั้น จึงจำต้องตรากฎหมายมาขยายรายละเอียดของสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายแม่บทอีกทีหนึ่ง ซึ่งการออกกฎหมายมาขยายรายละเอียดนั้นต้องคำนึงถึงเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญเป็นสำคัญ⁴² เพื่อให้หลักประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชนบรรลุผลในทางปฏิบัติตามที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติรับรองคุ้มครองไว้ ตามที่บัญญัติไว้ถึงสิทธิที่มีมาแต่กำเนิด หรือเรียกว่าสิทธิขั้นพื้นฐาน (Fundamental rights) และสิทธิซึ่งเกิดจากการรับรองของรัฐ หรือเรียกว่า สิทธิของพลเมือง (Citizen's rights) คือ สิทธิเสรีและเสรีภาพในการที่จะเข้าร่วมในกระบวนการสร้างเจตนารมณ์ในทางการเมืองของรัฐ

สิทธิเสรีภาพของพลเมืองเป็นสิ่งที่สงวนไว้ให้เป็นหน้าที่ของรัฐที่ต้องจัดให้ประชาชนหรือบังคับให้รัฐจะต้องกระทำสิทธิ ดังนั้น ในสิทธิของผู้บริโภคก็เช่นเดียวกัน ต้องการบริโภคสิ่งของต่างๆ เพื่อใช้ดำรงชีวิตอยู่ รัฐจึงเห็นถึงความสำคัญ ดังจะเห็นได้ตามที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับชั่วคราว พ.ศ. 2557 ที่ได้กำหนดถึง เรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค ที่เคยได้รับความคุ้มครองตามประเพณีหรือการปกครองไทยที่มีอยู่ก่อนแล้ว ย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญนี้⁴³ ทั้งนี้ บุคคลใดซึ่งถูกละเมิดสิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรองรับไว้ สามารถยกบทบัญญัตินี้เพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นต่อผู้ในศาลได้

⁴⁰ อัจฉรา เหลืองศักดิ์. (2550). *ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับสถานบริการสปา*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง. หน้า 15.

⁴¹ ชาญชัย แสงศักดิ์. อ้างแล้ว. หน้า 33.

⁴² วิษณุ เครืองาม. (2535). *“สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ” ผู้สิทธิมนุษยชน สิทธิหรือหน้าที่ในประเทศไทย ปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 41.

⁴³ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับชั่วคราว พ.ศ. 2557. (2557, 22 กรกฎาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 131 (ตอนที่ 55 ก), หน้า 1.

แต่สิทธิของบุคคลที่มีอยู่นั้น จะกระทำการสิ่งใดที่เป็นการละเมิดบุคคลอื่นไม่ได้ หรือจะกระทำได้ เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ หรือทำได้ที่ไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน

2.2.1 การควบคุมสถานประกอบการนวดแผนไทยของรัฐ

การประกอบกิจการ หรือประกอบอาชีพใด เพื่อให้มีการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม ทางภาครัฐจะเข้าไปแทรกแซงหรือจำกัดสิทธิของการประกอบกิจการนั้นมิได้ แต่อย่างไรก็ตาม การจำกัดสิทธิเสรีภาพจะกระทำได้อาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเป็นการเฉพาะเรื่อง เพื่อประโยชน์ในการรักษาความสงบสุข หรือความมั่นคงของชาติ การคุ้มครองประชาชนในด้าน สาธารณูปโภค การจัดระเบียบ การผังเมือง การรักษาทรัพยากรธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อม สวัสดิภาพ ของประชาชน หรือเพื่อป้องกันการผูกขาด หรือขจัดความไม่เป็นธรรมในการแข่งขัน และโดยเรื่อง สิทธิและเสรีภาพในการประกอบอาชีพ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร ฉบับชั่วคราว พ.ศ. 2557 ที่บัญญัติไว้ ดังนั้นเมื่อมีการประกอบกิจการก่อให้เกิดผลกระทบต่อประชาชน โดยส่วนรวม รัฐจึงจำเป็นต้องเข้ามาควบคุมดูแลและจัดระเบียบการประกอบกิจการ เพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายต่อ ประชาชน และต่อประโยชน์สาธารณะหรือทำให้เกิดผลกระทบต่อบุคคลและประชาชนให้น้อย ที่สุด หากมีความเสียหายเกิดขึ้นมีความจำเป็นที่จะบังคับให้ผู้ประกอบการเป็นผู้รับผิดชอบ ไม่ว่าจะ โดยวิธีหนึ่งวิธีใดก็ตาม เช่น การระงับ แก้ไข กำจัด เป็นต้น อันเป็นการควบคุมการประกอบกิจการ โดยการบังคับนั้นจะกระทำด้วยการใช้มาตรการทางกฎหมาย⁴⁴

การควบคุมนั้นเป็นหน้าที่ของผู้บริหารทุกคนที่จะต้องทำการควบคุม ตรวจสอบ ดูแล แก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อผิดพลาดและปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นภายในองค์กร เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุ เป้าหมายตามแผนที่ได้วางไว้ ดังนั้นในการเปิดกิจการเกี่ยวกับนวดแผนไทยได้มีการพัฒนากฎหมาย ให้มีการควบคุมในการเปิดกิจการ เพื่อสะดวกในการจัดระเบียบของสังคมการอยู่ร่วมกัน หากผู้ให้บริการต้องการเปิดกิจการจะต้องดำเนินการตามที่กฎหมายกำหนดไว้ มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

2.2.1.1 การควบคุมรูปแบบของธุรกิจ

ในการเปิดสถานประกอบการนวดแผนไทยนั้นอาจดำเนินการได้หลายรูปแบบ ดำเนินการโดยบุคคลคนเดียวเป็นเจ้าของกิจการ โดยลำพัง หรือร่วมลงทุนกับบุคคลอื่นเป็นกลุ่ม คณะก็ได้ การที่จะตัดสินใจเลือกจะดำเนินการแบบใดนั้น ผู้ประกอบการจะต้องคำนึงถึง องค์ประกอบด้วย เช่น ลักษณะของกิจการ ค่า เงินทุน ความรู้ความสามารถในการดำเนินธุรกิจ เป็นต้น เพื่อให้การประกอบธุรกิจนั้นประสบผลสำเร็จ นำมาซึ่งผลกำไรและประโยชน์สูงสุด แต่ถ้า หากต้องการดำเนินสถานประกอบการในรูปแบบของนิติบุคคลไม่ว่าเป็นห้างหุ้นส่วนสามัญ

⁴⁴ อัจฉรา เหลืองศักดิ์. อ้างแล้ว. หน้า 19.

ทะเบียน ห้างหุ้นส่วนจำกัด บริษัทจำกัด ต้องทำการจดทะเบียน นิติบุคคลกับสำนักงานทะเบียนห้างหุ้นส่วนบริษัทในรูปแบบขององค์กรตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะ 22 หุ้นส่วน และบริษัทที่บัญญัติไว้⁴⁵

2.2.1.2 การควบคุมสินค้าของกระทรวงพาณิชย์

สถานประกอบการนวดแผนไทยไม่ว่าจะเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคล โดยทั่วไป หากมีบริการอย่างเดียวจะได้รับการเว้นไม่ต้องจดทะเบียนพาณิชย์ แต่ถ้าร้านมีการขายสินค้าอื่นด้วย ผู้ประกอบการจะต้องขอจดทะเบียนพาณิชย์ โดยกำหนดให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ได้ออกประกาศให้ผู้ประกอบกิจการขายสินค้าไม่ว่าอย่างใด ๆ อย่างเดียวหรือหลายอย่าง คิดรวมทั้งสิ้นในวันหนึ่งขายได้เป็นเงิน ตั้งแต่ 20 บาทขึ้นไป หรือมีสินค้าที่ผลิตได้มีราคารวมทั้งสิ้น ตั้งแต่ 500 บาทขึ้นไป หรือผู้ประกอบกิจการหัตถกรรมหรืออุตสาหกรรมไม่ว่าอย่างใด ๆ อย่างเดียวหรือหลายอย่างก็ตาม และขายสินค้าที่ผลิตได้ คิดราคารวมทั้งสิ้นในวันหนึ่งเป็นเงินตั้งแต่ 20 บาทขึ้นไป หรือในวันหนึ่งมีสินค้าที่ผลิตได้มีราคารวมทั้งสิ้นตั้งแต่ 500 บาทขึ้นไปแล้วแต่กรณี ซึ่งผู้ประกอบกิจการต้องทำการจดทะเบียนภายใน 30 วันนับแต่วันเริ่มประกอบกิจการ หากผู้ประกอบการไม่จดทะเบียน แสดงรายการเป็นเท็จ ไม่ยอมให้ถ้อยคำ มีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 2,000 บาท กรณีไม่จดทะเบียนอันเป็นความผิดต้องระวางปรับอีกวันละ ไม่เกิน 100 บาท จนกว่าจะได้ปฏิบัติให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติทะเบียนพาณิชย์ พ.ศ.2499⁴⁶

2.2.1.3 การควบคุมการขออนุญาตประกอบกิจการ

สถานประกอบการนวดแผนไทยจะต้องดำเนินการขออนุญาตที่จะประกอบกิจการ อันตรายต่อสุขภาพจากกระทรวงสาธารณสุขหรือบริหารราชการส่วนท้องถิ่นก่อนที่จะดำเนินการ เนื่องจากตามประกาศกระทรวงในเรื่องการควบคุมดูแลกิจการนวดเพื่อสุขภาพตามกฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถดำเนินการได้ตามขั้นตอน ดังนั้น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข โดยคำแนะนำของคณะกรรมการสาธารณสุข ได้ออกประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่องกิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ พ.ศ. 2558⁴⁷ โดยประกาศกำหนดให้กิจการนวดเพื่อสุขภาพเป็นกิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ ทั้งนี้ โดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 5 และมาตรา 31 แห่งพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 ด้วย

⁴⁵ อัจฉรา เหลืองศักดิ์. อ้างแล้ว. หน้า 23.

⁴⁶ พระราชบัญญัติทะเบียนพาณิชย์ พ.ศ. 2499. มาตรา 17.

⁴⁷ ประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่องกิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ พ.ศ. 2558. (2558, 17 กรกฎาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 132 (ตอนพิเศษ 165 ง), หน้า 16.

ผู้ประกอบการในลักษณะที่เป็นการค้าต้องขอใบอนุญาต การประกอบกิจการนวดแผนไทยต่อเจ้าพนักงานท้องถิ่นด้วย ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขการขอ และการออกใบอนุญาตตามที่ราชการส่วนท้องถิ่นกำหนดผู้ประกอบการใดที่ประสงค์จะจัดตั้งสถานประกอบการนวดเพื่อสุขภาพ ในเขตกรุงเทพมหานครให้ยื่นคำขอรับใบอนุญาต ต่อเจ้าพนักงานท้องถิ่น สำนักงานเขต หากผู้ประกอบการอยู่ในส่วนภูมิภาคให้ยื่นคำขอรับใบอนุญาตต่อเจ้าพนักงานท้องถิ่นได้ที่สำนักงานเทศบาล สำนักงานองค์การบริหารส่วนตำบล แล้วแต่กรณี พร้อมหลักฐานตามที่ข้อบัญญัติของท้องถิ่นกำหนดไว้⁴⁸

นอกจากนั้นแล้ว ผู้ประกอบการนวดแผนไทย ที่ดำเนินกิจการต้องขอใบอนุญาตดำเนินกิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพและต้องขอใบอนุญาตทะเบียนการค้าด้วย และจะต้องทำการขอรับรองมาตรฐานสำหรับสถานบริการเพื่อสุขภาพ หรือเพื่อเสริมสวย แล้วแต่ลักษณะของการประกอบกิจการของตนอีกครั้ง โดยยื่นต่อกระทรวงสาธารณสุขและกระทรวงพาณิชย์ สำหรับการจัดตั้งสถานประกอบการนวดแผนไทยให้เป็นไปตามกฎหมายนั้น ผู้เขียนจะกล่าวโดยรายละเอียดในบทถัดไป

2.2.2 แนวทางการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ของรัฐ

เมื่อรัฐมีหน้าที่ให้การดำเนินกิจกรรมต่างๆ โดยมุ่งหมายเพื่อประโยชน์สาธารณะ หรือประโยชน์ของคนในสังคม ด้วยเหตุนี้ รัฐจึงต้องดำเนินการผ่านบุคคลธรรมดาบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือคณะบุคคล เพื่อให้ทำหน้าที่แทนในนามของรัฐตามกฎหมายที่รัฐได้กำหนดไว้ ซึ่งเรียกว่า “เจ้าหน้าที่” ดังนั้น เจ้าหน้าที่กระทำการแทนรัฐจึงต้องผูกพันเกี่ยวกับการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งที่จะต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สาธารณะของคนในสังคม⁴⁹

การกระทำของรัฐจะต้องสอดคล้องกับหลักความชอบด้วยกฎหมาย ในการออกคำสั่งใดๆ คือ เจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองมีอำนาจในเรื่องนั้น โดยชอบด้วยกฎหมายที่ออกในรูปแบบของคำสั่งทางปกครองซึ่งมีลักษณะที่ผู้มีอำนาจฝ่ายปกครองจะออกได้ต้องมีอำนาจตามกฎหมายและรองรับ และจัดทำโดยถูกต้องตามกระบวนการในการออกคำสั่ง จึงจะเป็นคำสั่งทางปกครองที่ชอบด้วยกฎหมาย อำนาจที่กฎหมายให้แก่ฝ่ายปกครองมีอยู่ 2 ลักษณะ คือ การตรากฎหมายในลักษณะอำนาจผูกพัน คืออำนาจที่กฎหมายให้แก่ฝ่ายปกครอง โดยบัญญัติบังคับไว้ล่วงหน้าว่า เมื่อมีข้อเท็จจริงอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่ได้กำหนดไว้เกิดขึ้นฝ่ายปกครองจะต้องออกนิติกรรมทางปกครองที่มีเนื้อความตามที่กำหนดไว้ โดยไม่มีเสรีภาพในการเลือกปฏิบัติ⁵⁰ และการตรากฎหมายในลักษณะอำนาจ

⁴⁸ พระราชบัญญัติทะเบียนพาณิชย์ พ.ศ. 2499. มาตรา 9.

⁴⁹ อัจฉรา เหลืองศักดิ์. อ้างแล้ว. หน้า 23.

⁵⁰ กมลชัย รัตนสกวาศ์. (2554). *หลักกฎหมายปกครอง*. กรุงเทพฯ: กิจจันทรการพิมพ์. หน้า 169.

คุณพินิจ กล่าวคือ อำนาจที่กฎหมายให้แก่ฝ่ายปกครองโดยเปิดช่องให้ฝ่ายปกครองนั้น ตัดสินใจได้อย่างอิสระว่าเมื่อมีข้อเท็จจริงอย่างไรอย่างหนึ่งตามที่กำหนดไว้เกิดขึ้นตามสมควรจะออกนิติกรรมทางปกครองหรือไม่ และสมควรจะออกนิติกรรมทางปกครองโดยมีเนื้อหาลักษณะอย่างไร

ในการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ในการออกคำสั่งเกี่ยวกับสถานประกอบการนวดแผนไทย

1) เจ้าพนักงานท้องถิ่นพิจารณาอนุญาต ผู้ยื่นคำขอใบอนุญาต ต้องเสียค่าธรรมเนียมใบอนุญาต ตามอัตราที่กำหนดไว้ในข้อบัญญัติท้องถิ่น (มาตรา 65) ใบอนุญาตที่ได้รับใช้ได้เฉพาะในเขตท้องถิ่นนั้น ซึ่งใบอนุญาตจะมีอายุ 1 ปี นับแต่วันที่ออกใบอนุญาต และต้องต่ออายุก่อนใบอนุญาตสิ้นอายุ (มาตรา 55) และต้องแสดงใบอนุญาตไว้โดยเปิดเผย ณ สถานประกอบการตลอดเวลาที่ประกอบการ (มาตรา 57) ส่วนกรณีที่ใบอนุญาตสูญหาย ถูกทำลาย หรือชำรุดในสาระสำคัญ ต้องขอใบแทนใบอนุญาตภายใน 15 วันนับแต่วันที่ได้ทราบว่าใบอนุญาตสูญหาย ถูกทำลาย หรือชำรุด (มาตรา 58)⁵¹

2) การออกคำสั่งลงโทษของเจ้าพนักงานท้องถิ่น มีดังนี้

ในเรื่องการออกคำสั่งให้ลงโทษ ในกรณีที่ผู้ประกอบกิจการ โดยไม่มีใบอนุญาตจากเจ้าพนักงานท้องถิ่น จะมีโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกิน 10,000 บาทหรือทั้งจำทั้งปรับ หากมีการตรวจพบว่า ปฏิบัติไม่ถูกต้องตามข้อบัญญัติของท้องถิ่น เจ้าพนักงานมีอำนาจออกคำแนะนำให้ผู้ประกอบการปรับปรุงแก้ไขได้⁵²

เมื่อมีคำแนะนำไปถึงผู้ประกอบกิจการแล้ว แต่ถ้าไม่ปฏิบัติตามคำแนะนำ เจ้าพนักงานท้องถิ่นมีอำนาจออกคำสั่งให้ปรับปรุงแก้ไขได้ ถ้าไม่ปฏิบัติตามจะมีบทลงโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกิน 10,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และปรับวันละไม่เกิน 5,000 บาทตลอดระยะเวลาที่ไม่ปฏิบัติตามคำสั่ง อาจออกคำสั่งให้พักใบอนุญาตหรือเพิกถอนใบอนุญาตได้ตามลำดับ⁵³

2.3 นโยบายของรัฐที่เกี่ยวกับการส่งเสริมสถานประกอบการนวดแผนไทย

การสนับสนุนจากภาครัฐ ได้แก่ การส่งเสริมการลงทุนขนาดกลางและขนาดย่อม และจัดกิจกรรมการส่งเสริมการส่งออก เพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ และเพื่อให้ประชาชนสนใจในการรักษาสุขภาพมากยิ่งขึ้น

การสนับสนุนจากภาคเอกชน ได้แก่ การจัดตั้งสมาคม หรือสถาบันที่ให้การช่วยเหลือในด้านต่างๆ แก่ผู้ประกอบการในการให้ข้อมูลข่าวสารตลอดจนการมีความร่วมมือระหว่าง

⁵¹ พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535.

⁵² พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535. มาตรา 71.

⁵³ พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535. มาตรา 80.

ภาครัฐและภาคเอกชน รวมถึงการประสานงานร่วมกันกับภาครัฐ เพื่อรับรองการเป็นศูนย์กลางการบริการสุขภาพ

นโยบายและมาตรการของภาครัฐและเอกชนในการพัฒนาสถานประกอบการกิจการนวดแผนไทย มีนโยบายใหญ่ๆ 2 นโยบาย คือ นโยบายด้านส่งเสริมการส่งออกนวดแผนไทย นโยบายการส่งเสริมด้านบุคลากรมีรายละเอียดดังนี้

2.3.1 นโยบายการส่งเสริมการส่งออกนวดแผนไทย

สถานประกอบการนวดแผนไทยเป็นธุรกิจต่อเนื่องจากธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว และยังเป็นธุรกิจเกี่ยวกับด้านสุขภาพอีกทางหนึ่งด้วย ซึ่งปัจจุบันประชาชนทั้งชาวไทยและต่างชาติมีความสนใจที่จะดูแลสุขภาพทั้งภายนอกและภายในมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นช่องทางที่จะนำกิจการนวดแผนไทยส่งออกไปยังต่างประเทศ โดยใช้โอกาสที่ประชาชนมีความใส่ใจด้านสุขภาพซึ่งนวดแผนไทยนั้นมีเอกลักษณ์ในศาสตร์และศิลปะในการนวดที่สามารถนำมาดูแลสุขภาพ เนื่องจากการนวดสามารถช่วยบำบัดร่างกายของผู้ใช้บริการมีความผ่อนคลาย ทำให้สุขภาพทางด้านจิตดีและทำให้สมดุลในร่างกายทำงานได้เป็นปกติเป็นการดูแลได้ทั้งภายนอกและภายใน ไปพร้อมกัน นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดการสร้างงานอีกด้วย

2.3.1.1 ด้านการท่องเที่ยว

ในการส่งเสริมการนวดแผนไทยนั้น จัดอยู่ในความดูแลของกระทรวงการท่องเที่ยวและการกีฬา โดยจัดให้มีส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ มีจุดประสงค์เพื่อให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางด้านสุขภาพ มีมาตรการกระตุ้นส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ทั้งในเชิง “มิติมูลค่า” และ “มิติคุณค่า” เพื่อความสมดุลทางสังคม และการเติบโตของเศรษฐกิจ การเร่งพัฒนาการตลาดและแผนประชาสัมพันธ์ดึงดูดนักท่องเที่ยวต่างชาติภายใต้แบรนด์ที่แข็งแกร่ง คงความเป็นเอกลักษณ์ โดยร่วมกับภาคเอกชนในการกำหนดนโยบายและกลยุทธ์ด้านการตลาด รวมถึงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและมาตรฐานธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ตลอดจนการขยายตลาดนักท่องเที่ยวคุณภาพ⁵⁴

กระทรวงพาณิชย์ได้มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการส่งออก โดยหาตลาดในการส่งออกใหม่ๆ โดยใช้เงินกองทุนส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศที่สำนักงานส่งเสริมการส่งออก ซึ่งปัจจุบันนี้ได้อยู่ภายใต้การดูแลของกรมการค้าระหว่างประเทศ ในด้านการประชาสัมพันธ์และการจัดแสดงสินค้าและบริการ ทั้งภายในและต่างประเทศ

⁵⁴ กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. (2554). *ธุรกิจบริการ: สปาและนวดไทย*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: http://mdh.hss.moph.go.th/uploadFiles/document/D00000001019_25101.pdf. [2558, 3 มีนาคม].

นอกจากนี้แล้ว กระทรวงพาณิชย์ยังมีมาตรการและแนวทางป้องกันปัญหาให้แก่ นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ เพื่อป้องกันการ โฆษณาหลอกลวงผู้ใช้บริการ ในการ ให้บริการที่ไม่ได้มาตรฐานซึ่งเข้าข่ายเป็นการหลอกลวงผู้ใช้บริการ โดยให้เข้าเป็นธุรกิจบริการ ควบคุมตามกฎหมายว่าด้วยราคาสินค้าและบริการของกรมการค้าภายใน และจะต้องจดทะเบียน เป็นผู้ประกอบการที่ถูกต้องกับทางกรมพัฒนาธุรกิจการค้า

2.3.1.2 ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น

การนวดแผนไทยเป็นเอกลักษณ์ที่มีประวัติมายาวนาน แต่ในยุคสงครามเวียดนามมีการเจริญเติบโตของกิจการนวดบริการ ทำให้การนวดมีภาพลักษณ์ในด้านลบ และยังคงถูกตอกย้ำ จนถึงในปัจจุบันนี้จากการมีผู้อาศัยการนวดแบบอื่นๆที่ไม่ใช่การนวดไทยเป็นเครื่องมือในการทำ กิจการบังหน้าเพื่อให้บริการกิจการเพศ หรือกิจการอื่นแอบแฝงโดยใช้ช่องว่างของกฎหมายเพื่อ หลีกเลี่ยงในการเปิดบริการ และสื่อมวลชนยังคงมีการตีแผ่ภาพลักษณ์ในด้านลบ ซึ่งมีผลกระทบต่อ ผู้ประกอบวิชาชีพและผู้ปฏิบัติงานด้านนวดไทยโดยทั่วไป ดังนั้น ประเทศไทยจึงควรเร่งการ ส่งเสริมและเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับกิจการนวดแผนไทย เพื่อให้บุคคลโดยทั่วไปมีความเข้าใจ ในกิจการนวดแผนไทยในทางบวกยิ่งขึ้น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทยเป็นองค์ความรู้ที่มีความสอดคล้องกับบริบท วัฒนธรรม และเป็นองค์ความรู้ที่ผ่านการพัฒนาเป็นลำดับที่เอื้อต่อการดูแลสุขภาพ ซึ่งส่งผลต่อความยั่งยืนในการ ปฏิบัติการส่งเสริมสุขภาพต่อไป

ในปัจจุบันกระทรวงสาธารณสุขได้จัดตั้ง สถาบันการแพทย์แผนไทย เมื่อวันที่ 26 มีนาคม พ.ศ. 2536 เพื่อเป็นศูนย์กลางการพัฒนาการประสานงาน การสนับสนุนและความร่วมมือ ด้านการแพทย์แผนไทย โดยร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อให้มีความคุ้มครองและ ส่งเสริมภูมิปัญญาการนวดแผนไทยตามพระราชบัญญัติคุ้มครองและส่งเสริมภูมิปัญญาการแพทย์ แผนไทย พ.ศ. 2542

การอนุรักษ์การนวดแผนไทยในด้านเศรษฐกิจ กระทำได้โดยมีการประยุกต์ภูมิปัญญา ท้องถิ่นการนวดแผนไทยให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและวิถีการดำรงของผู้รับบริการ ซึ่งเป็นที่ยอมรับในระบบบริการสุขภาพ และการยกระดับมาตรฐานฝีมือการนวดแผนไทยทั้งด้าน วิชาการและวิชาชีพ เป็นทางเลือกเพื่อการส่งเสริมสุขภาพ

2.3.2 นโยบายการส่งเสริมด้านบุคลากร

กระทรวงสาธารณสุขได้มีการจัดหลักสูตรการฝึกอบรมด้านการนวดแผนไทยใน สถาบันการศึกษา และมีการฝึกอบรมพัฒนาฝีมือแรงงานไทยให้มีคุณภาพเพื่อที่จะสามารถแข่งขัน

ในตลาดโลกได้⁵⁵ ซึ่งทางภาครัฐมีมาตรการต่างๆ ที่ร่วมมือกับคณะกรรมการกำหนดมาตรฐานฝีมือแรงงานและกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการทดสอบมาตรฐานฝีมือแรงงาน สาขาแพทย์แผนไทย ประเภทนวดไทย ซึ่งได้กำหนดมาตรฐานฝีมือแรงงานแห่งชาติ ไว้ 3 ระดับ⁵⁶ ได้แก่

ระดับที่ 1 สามารถนวดผ่อนคลาย และรู้ข้อควรระวังและข้อห้ามในการนวด

ระดับที่ 2 เป็นมาตรฐานการนวดที่สูงกว่าระดับที่ 1 โดยกำหนดเพิ่มสามารถนวดผ่อนคลาย นวดเท้าเพื่อสุขภาพ และบรรเทาอาการปวดโดยทั่วไปได้ 10 โรค และรู้ข้อควรระวังและข้อห้ามในการนวด ซึ่งโรคทั่วไป 10 โรค คือ ปวดศีรษะ และปวดระบบกล้ามเนื้อข้อต่อกระดูกตามส่วนต่างๆ ของร่างกาย

ระดับที่ 3 สามารถนวดรักษาโรค และสามารถวินิจฉัยโรคตามทฤษฎีการแพทย์แผนไทย โดยแบ่งความรุนแรงและความสามารถในการรักษาออกเป็น 3 โรค คือ กลุ่มที่รักษาหายขาด กลุ่มที่รักษาเพื่อบรรเทาอาการ และกลุ่มที่นวดเพื่อป้องกันหรือแก้ไขโรคแทรกซ้อน

ดังนั้น จึงมีความจำเป็นต้องสร้างความตระหนักในความสำคัญของการไหลเวียนขององค์ความรู้และการศึกษาที่จะส่งผลให้เกิดการยกระดับทั้งองค์ความรู้และมาตรฐานของผู้ให้บริการจากสถานประกอบการนวดแผนไทย ดังจะเห็นได้ว่า การนวดแผนไทย เป็นธุรกิจที่สามารถสร้างรายได้เข้าประเทศและสามารถชักนำนักท่องเที่ยวให้เข้ามาในประเทศได้อีกทางหนึ่ง รวมถึงเป็นแหล่งสร้างแรงงานได้อย่างดี เพื่อสร้างงานให้กับบุคลากรไทย และเพื่อให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ส่งเสริมการบริการสุขภาพ⁵⁷

ในการพัฒนาองค์กรเครือข่ายวิชาชีพการนวดแผนไทย โดยทั่วไปการส่งเสริมเน้นเรื่องสร้างวัฒนธรรม การสร้างและสั่งสมความรู้ การมีส่วนร่วมและการสร้างเครือข่ายการพัฒนาวิชาชีพที่มีศักยภาพ และเน้นการพัฒนาผู้ประกอบการวิชาชีพนวดแผนไทยที่เป็นรูปแบบของการเชื่อมโยงติดต่อปฏิสัมพันธ์กันในกลุ่มบุคคล สถาบัน สถานประกอบการ เพื่อทำงานร่วมกัน⁵⁸ โดยเน้นการสร้างความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนด้วยการยกระดับการ

⁵⁵ ชรินทร์ ลืวานนท์. (2550). *ดูแลผู้ป่วยปวดหลัง ปวดเอวด้วยการแพทย์ผสมผสาน*. เอกสารประกอบการสัมมนาวิชาการแพทย์ทางเลือก ครั้งที่ 2. วันที่ 23-24 มีนาคม 2550. หน้า 6.

⁵⁶ การสนับสนุนและพัฒนาแรงงานสาขานวดแผนไทย. (2555, 29 มีนาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 129 (ตอนพิเศษ 59ง), หน้า 41-42.

⁵⁷ สถาบันการแพทย์แผนไทย. (2550). *รายงานการสาธารณสุขไทย ด้านการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือก: บทที่ 3 ระบบบริการการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือก*. กรุงเทพฯ: กรมการแพทย์แผนไทยและแพทย์ทางเลือก. หน้า 149.

⁵⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 150.

ให้บริการด้านสุขภาพและบริการด้านสาธารณสุข ทั้งบุคลากรและมาตรฐานการให้บริการเพื่อก้าวสู่การเป็นศูนย์กลางการให้บริการสุขภาพของภูมิภาค (Medical Hub)

นอกจากนี้ ทางด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์การเคลื่อนย้ายแรงงาน และการส่งเสริมแรงงานไทยในต่างประเทศ โดยการดำเนินการด้านการยอมรับมาตรฐานฝีมือแรงงานระหว่างประเทศให้มีประสิทธิภาพเพื่อคุ้มครอง ส่งเสริมสิทธิและผลประโยชน์แรงงานไทยในต่างประเทศ ซึ่งมีนโยบายของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข ข้อ 11 ให้ส่งเสริมการจัดบริการสุขภาพนานาชาติ (Medical Hub and Wellness) ที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบกับบริการสุขภาพโดยรวมของคนไทย โดยการสนับสนุนกิจการสปาและผลิตภัณฑ์สุขภาพ มีการแก้กฎหมายกิจการสปา รวมทั้งการสนับสนุนโรงงานผลิตภัณฑ์สุขภาพไทยให้ได้มาตรฐาน GMP (Good Manufacturing Practice)⁵⁹

สำหรับหมอนวดหรือผู้ให้บริการที่ต้องการขึ้นทะเบียนและการรับอนุญาตเป็นผู้ประกอบโรคศิลปะการแพทย์แผนไทยประเภทการนวดไทย ตามพระราชบัญญัติสถานบริการ มาตรา 33 (1) (ก) (ข) ซึ่งตามพระราชบัญญัติประกอบโรคศิลปะ พ.ศ. 2542 ต้องผ่านการประเมินและทดสอบความรู้ตามหลักสูตรประกอบโรคศิลปะสาขการนวดไทย⁶⁰

ในการพัฒนามาตรฐานฝีมือแรงงานแห่งชาตินั้น จะคัดเลือกสาขาอาชีพที่มีความเหมาะสมในการขยายผลให้มีการเคลื่อนย้ายแรงงานอย่างเสรี โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับสาขาอาชีพที่ได้มีการจัดทำมาตรฐานฝีมือแรงงานไทยให้ได้มาตรฐานความต้องการของตลาดแรงงาน ดังนั้น กระทรวงแรงงานจึงขยายผลการจัดทำมาตรฐานฝีมือแรงงานซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่ในกลุ่มระดับช่างฝีมือ เนื่องจากแรงงานเหล่านี้ไม่มีใบประกอบวิชาชีพเพื่อรับรองคุณภาพ ส่วนอาชีพในภาคบริการ หรือแรงงานในหมวดอาชีพพนักงานบริการ ซึ่งนวดแผนไทยจัดอยู่กลุ่มอาชีพที่มีการเคลื่อนย้ายมากอยู่ในลำดับที่ห้า เป็นอาชีพที่มีแนวโน้มและความต้องการไปทำงานในต่างประเทศ⁶¹

⁵⁹ กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ. (2554). *ธุรกิจบริการ: สปาและนวดไทย*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: http://mdh.hss.moph.go.th/uploadFiles/document/D00000001019_25101.pdf. [2558, 3 มีนาคม].

⁶⁰ หลักสูตรการนวดไทย. (2550, 29 พฤษภาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 124 (ตอนที่ 45ง.), หน้า 31.

⁶¹ ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2557). *โครงการเตรียมการรองรับการเคลื่อนย้ายของแรงงานผู้การเป็นประชาคมอาเซียน*. รายงานการศึกษาฉบับสมบูรณ์ ศูนย์บริการวิชาการแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 10.

2.4 ผลกระทบของสถานประกอบการนวดแผนไทย

ปัจจุบันมีสถานประกอบการนวดแผนไทยเกิดขึ้นเป็นจำนวนมากเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคอย่างไร้ข้อจำกัด ทำให้เกิดการแข่งขันเพื่อแย่งชิงให้ได้ลูกค้ามากที่สุด ซึ่งหากไม่มีการจัดการควบคุมสถานประกอบการนวดแผนไทยจะทำให้เกิดปัญหาและสร้างมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อมอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม ในประเทศที่มีการพัฒนาแล้ว มักมีการควบคุมสถานประกอบการนวดแผนไทยโดยต้องเสียค่าใช้จ่ายไว้เป็นหลักประกัน และมีการควบคุมผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมด้านสาธารณสุขและผลกระทบต่อผู้บริโภค ดังนี้

2.4.1 ผลกระทบต่อสาธารณสุข

เนื่องจากสถานประกอบการนวดแผนไทยในปัจจุบัน ได้รับการสนับสนุนจากนโยบายของรัฐบาลที่จะให้มีการส่งเสริมและพัฒนาด้านแรงงานฝีมือ เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ประชาชน โดยมีได้มีการกำหนดว่าสถานที่ตั้งควรอยู่บริเวณใด อยู่ในย่านใดที่จะไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนหรือมีผลกระทบต่อประชาชนผู้อยู่อาศัยใกล้เคียง

นอกจากนี้ ควรกำหนดระยะห่างจากสถานบริการว่ามีความห่างจากที่อยู่อาศัยของประชาชนอย่างไร ตลอดจนปัญหาที่อาจจะเกิดต่อสุขภาพอันเนื่องมาจากการใช้นวดแผนไทย แม้ว่าจะไม่มีปัญหานี้เกิดขึ้นในระยะสั้น แต่ก็อาจเกิดขึ้นในระยะยาวได้ จึงควรป้องกันไว้ก่อน

2.4.2 ผลกระทบต่อผู้บริโภค

เนื่องจากการประกอบการนวดแผนไทยในปัจจุบันมีอยู่หลายแห่ง อาจทำให้การควบคุมดูแลไม่ทั่วถึง และบางแห่งก็ไม่มีมาตรฐาน เพราะไม่มีการกำหนดมาตรฐานมาตั้งแต่เริ่มว่าสถานประกอบการควรมีลักษณะเช่นไร จากการสอบถามแล้วพบว่า ร้านนวดแผนไทยทั่วไป เป็นในลักษณะของการรวมตัวของผู้ที่ผ่านการอบรมหลักสูตรในระดับหนึ่งเท่านั้น ไม่มีการจัดระบบหรือการขอมาตรฐานแต่อย่างใด ส่วนร้านนวดแผนไทยที่จัดอยู่ในรูปแบบนิติบุคคลอาจเป็นขนาดย่อม ก็มีได้สนใจในเรื่องมาตรฐานมากหนัก เพราะว่ามีความยุ่งยากในการขอ ในการติดต่อกับสถานที่ราชการ จึงอาจก่อให้เกิดความสับสนหรือไม่ไว้วางใจจากผู้ใช้บริการ (ผู้บริโภค) ไม่ว่าจะเป็นชาวไทยหรือชาวต่างประเทศที่เข้ามาใช้บริการ เมื่อผู้บริโภคได้รับการบริการแล้ว อาจเกิดปัญหาในเรื่องการให้บริการที่ไม่ถูกต้องตามแบบวิธีการของนวดแผนไทย กล่าวคือ ขั้นตอนวิธีการปฏิบัติ หรือวิธีการที่ได้จากประสบการณ์ เทคนิคการนวด ซึ่งแต่ละคน (ผู้ให้บริการ) แม้จะเรียนสูตรเดียวกัน แต่อาจมีการรับรู้โดยไม่ถูกวิธี หรือนำไม่ปฏิบัติที่ไม่ถูกต้อง จึงไม่สามารถที่จะควบคุมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหากับผู้บริโภคทำให้เกิดการบาดเจ็บหรือได้รับอันตรายในภายหลัง เช่น

ตัวอย่างตามข่าว เมื่อวันที่ 16 มีนาคม พ.ศ. 2558 ในกรณีที่ผู้ใช้บริการวัย 37 ปี มีโรคส่วนตัว คือ โรคหัวใจ แล้วรับการนวดจับเส้นกับหมอนวดใกล้บ้าน จนเกิดอาการหน้ามืด และเกิดอาการชัก จนทำให้เสียชีวิต แม้ว่าในกรณีนี้จะไม่ได้เกิดเพราะจากการนวดไทยโดยตรง แต่การนวดแผนไทยนั้น ทำให้เห็นว่าทุกคนที่จะเข้ารับบริการนั้น มีข้อจำกัดในสภาพร่างกายของแต่ละคนมีความพร้อมไม่เหมือนกัน จึงมีความจำเป็นที่จะพัฒนา อบรมผู้ให้บริการในด้านฝีมือให้เกิดความชำนาญ

นอกจากนี้ ผู้บริโภคยังประสบปัญหาในการจ่ายค่าบริการซึ่งค่อนข้างแพง เพราะว่าเป็นปัจจุบันไม่ได้มีการควบคุมราคาจากการให้บริการแต่อย่างใด จึงก่อให้เกิดปัญหาแก่ผู้บริโภคได้

กล่าวโดยสรุปได้ว่า สถานประกอบการกิจการนวดแผนไทย เป็นกิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ จึงต้องขออนุญาตประกอบกิจการ ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง กิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ และต้องขออนุญาตจัดตั้งประกอบธุรกิจนวดแผนไทย ตามพระราชบัญญัติสถานประกอบการเพื่อสุขภาพ พ.ศ. 2559 นอกจากนี้ผู้ประกอบการจะต้องจัดสถานประกอบการของตนให้ได้มาตรฐานตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง กำหนดสถานที่เพื่อสุขภาพ หรือเพื่อเสริมสวย มาตรฐานของสถานที่ การบริการ ผู้ให้บริการ หลักเกณฑ์ และวิธีการ ตรวจสอบ เพื่อให้การรับรองเป็นไปตามมาตรฐานสำหรับสถานที่เพื่อสุขภาพ หรือเพื่อเสริมสวย ตามพระราชบัญญัติของสถานบริการ พ.ศ. 2509 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2551) สำหรับรายละเอียดการดำเนินการสถานประกอบการให้มีประสิทธิภาพและเป็นมาตรฐานให้เป็นไปตามกฎหมายนั้น ผู้เขียนจะขอกล่าวต่อไปในบทที่ 3 มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับกฎหมายที่ใช้ควบคุม กำกับ ดูแล ส่งเสริมกิจการนวดแผนไทย ปรากฏตามกฎหมายของไทย และกฎหมายต่างประเทศเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานวิทยานิพนธ์นี้ มีมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมสถานประกอบการนวดแผนไทย ที่มีใช้บังคับอยู่ปัจจุบันว่ามีผลอย่างไรและมีการส่งเสริมผู้ประกอบการในการลงทุนธุรกิจ และการส่งเสริมอาชีพฝีมือแรงงานของผู้ให้บริการนวดแผนไทยมีความสอดคล้องกับนโยบายของภาครัฐอย่างไร